

บทที่ 1

ความหมายและลักษณะของกฎหมายอาญา

1. ความหมายของกฎหมายอาญา กฎหมายอาญา คือบรรดากฎหมายทั้งหลายที่บัญญัติถึงความผิดและกำหนดโทษไว้

จากความหมายของกฎหมายอาญานี้ แยกความสำคัญได้ 2 ประการคือ

- 1) กฎหมายที่บัญญัติถึงความผิด และ
- 2) จะต้องกำหนดโทษไว้ด้วย

1) กฎหมายที่บัญญัติถึงความผิด “ความผิด” ได้แก่ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ และการที่ต้องกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายบัญญัติให้มีหน้าที่ต้องกระทำ โดยถือว่าเป็นการขัดกับประโยชน์ของชุมชน ความผิดอาจมีรูปผิดแผกแตกต่างกันได้มากมาย ทั้งนี้สุดแต่แต่ลักษณะของการกระทบกระเทือน ซึ่งความผิดเป็นเหตุให้เกิดขึ้นแก่ผลประโยชน์ของชุมชน การกระทบกระเทือนอาจมีต่อชุมชนเป็นส่วนรวมทั้งหมด เช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา การร่วมกันกระทำความผิด การปลอมแปลงเงินตรา ฯลฯ หรือการกระทบกระเทือนอาจมีต่อชีวิตร่างกาย เสรีภาพ อนามัย สิทธิและทรัพย์สิน ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายใดจะเป็นกฎหมายอาญาก็ต่อเมื่อกฎหมายนั้นบัญญัติถึงความผิด เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์เป็นความผิดทางอาญา เพราะมีประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติเป็นความผิดไว้ในมาตรา 334 ว่า “ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ฯลฯ” กล่าวคือ ถ้าผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย โดยผู้นั้นมิได้ยินยอม และผู้เอาไปมีเจตนาทุจริต ถือว่าผู้เอาไปมีความผิดฐานลักทรัพย์

2) จะต้องกำหนดโทษไว้ด้วย “โทษ” ได้แก่ การทรมานทางกายหรือจิตใจ จะพึงใช้ลงในนามของชุมชนแก่ผู้ที่เป็นตัวการกระทำความผิดอันเป็นการขัดต่อชุมชน การทรมานที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดนี้จะต้องลงโดยอาศัยเกณฑ์พิจารณาถึงกรรมที่ได้

(1) ความประสงค์ในการลงโทษ คือ

ก. เป็นการตอบแทนต่อการกระทำความผิด

ข. เป็นการป้องกันสังคม ซึ่งอาจเป็นการป้องกันทั่วไป ได้แก่

ก) การปราบปราม ไม่ให้ผู้กระทำความผิดนั้นคิดกระทำความผิดขึ้นอีก และไม่ให้ผู้อื่นเอาอย่างทำผิดอย่างนั้นขึ้นบ้าง

ข) ความมั่นคงของชุมชน โดยแสดงให้เห็นว่าชุมชนไม่ยอมให้มีการกระทำความผิดเช่นนั้นเกิดขึ้น

หรืออาจเป็นการป้องกันโดยเฉพาะ ได้แก่

(ก) การป้องกัน ไม่ให้ผู้นั้นทำผิดได้อีกโดยตลอดไป เช่น ประหารชีวิต หรือโดยชั่วคราว เช่น ชังไว้มีกำหนดเวลา

(ข) ตัดนิสัย ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไป

(2) โทษในทางอาญากำหนดไว้ 5 สถานด้วยกัน คือประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 บัญญัติว่า โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

ก. ประหารชีวิต

ข. จำคุก

ค. กักขัง

ง. ปรับ

จ. ริบทรัพย์สิน

จึงสรุปได้ว่าจะเป็นกฎหมายอาญาได้ต่อเมื่อกฎหมายนั้นบัญญัติถึงความผิดและกำหนดโทษไว้ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 บัญญัติว่า “.....ผู้นี้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีและปรับไม่เกินหกพันบาท”

2. ลักษณะของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญามีลักษณะดังต่อไปนี้

1) เป็นกฎหมายมหาชน เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน

2) ว่าด้วยความผิดและโทษอาญา

3) ตามปกติบังคับเฉพาะการกระทำในราชอาณาจักร

4) บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร

5) กฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด

6) ไม่มีผลย้อนหลังในทางเป็นโทษ

1) เป็นกฎหมายมหาชน ที่ว่ากฎหมายอาญาเป็นกฎหมายมหาชนเพราะว่าเป็นบทบัญญัติถึงความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับรัฐ แม้การกระทำความผิดบางอย่างจะได้รับการกระทำโดยตรงต่อเอกชนให้ได้รับอันตรายเสียหายก็ดี การกระทำความผิดนั้นก็ยังได้ชื่อว่ากระทบกระเทือนต่อมหาชนเป็นส่วนรวม ถึงขนาดที่รัฐต้องเข้าดำเนินการป้องกันและปราบปรามได้เองโดยไม่ต้องให้ผู้ใดมาร้องทุกข์กล่าวโทษ ยกเว้นแต่ความผิดบางประเภทที่เรียกว่าความผิดอันยอมความได้เท่านั้น

2) ว่าด้วยความผิดและโทษอาญา

(1) ความผิดในทางอาญา อาจแยกออกได้หลายประเภท คือ

ก. แบ่งแยกประเภทความผิดในแง่การกระทำ

ข. แบ่งแยกประเภทความผิดที่ต้องมีผลปรากฏกับความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏ

ค. แบ่งแยกประเภทความผิดธรรมดากับความผิดซับซ้อน สำหรับความผิดซับซ้อนยังแยกออกเป็น

ก) ความผิดต่อเนื่อง

ข) ความผิดที่ยืดออกไป

ค) ความผิดเป็นปกติฐานะ

ง) ความผิดซ้อน

- ง. แบ่งแยกประเภทความผิดในแง่เจตนา อาจแบ่งแยกได้ดังนี้
  - ก) ความผิดที่กระทำโดยเจตนา
  - ข) ความผิดที่กระทำโดยประมาท
  - ค) ความผิดที่ไม่ต้องมีเจตนา
  - ง) ความผิดนอกเหนือเจตนา
  - จ) ความผิดชนิดที่ต้องรับผิดในผลสุดท้ายแห่งเจตนา
  - ฉ) ความผิดการเมือง

(2) โทษอาญา จะต้องเป็นโทษที่กฎหมายบัญญัติถึงความผิดได้กำหนดไว้ โทษในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ได้บัญญัติไว้ 5 สถานคือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน

3) ตามปกติบังคับเฉพาะการกระทำในราชอาณาจักร ตามปกติแล้วกฎหมายอาญาจะใช้บังคับเฉพาะภายในราชอาณาจักรเท่านั้น เว้นแต่การกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 7, 8 และ 9 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งกฎหมายอาญาใช้บังคับได้

4) บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายอาญาจะต้องบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (ป.อ.มาตรา 2 วรรคแรก)

5) กฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด หมายความว่า เมื่อรัฐได้ตราบทบัญญัติโดยชัดแจ้งว่ากระทำหรืองดเว้นกระทำอย่างไรใดเป็นความผิดอาญาแล้ว ก็ต้องถือว่าตามบทบัญญัตินั้นเท่านั้นที่เป็นความผิด จะไม่รวมถึงกรณีอื่นนอกเหนือจากบทบัญญัติด้วย

6) ไม่มีผลย้อนหลังในทางเป็นโทษ กฎหมายอาญานั้นจะต้องไม่มีผลย้อนหลังในทางเป็นโทษ เว้นแต่กรณีที่ถูกกฎหมายใหม่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดยิ่งกว่ากฎหมายในขณะกระทำความผิดแล้วให้ย้อนหลังได้

ในการพิจารณาว่าเป็นกฎหมายอาญาหรือไม่ นอกจากจะทราบความหมายแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงลักษณะทั้ง 6 ประการด้วย ถ้าเข้าลักษณะทั้ง 6 ประการก็เป็นกฎหมายอาญา กฎหมายอาญามีใช้มีแต่ประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น ยังมีกฎหมายอาญาอื่นอีก เช่น พระราชบัญญัติการพนัน พระราชบัญญัติความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

กฎหมายอาญาแยกออกได้ 2 ประเภท คือ

1. กฎหมายอาญาสารบัญญัติ หมายความว่ากฎหมายที่กำหนดว่าการกระทำ และการงดเว้นกระทำอย่างใดเป็นความผิดอาญา และจะลงโทษหรือใช้วิธีการอย่างใดแก่ การกระทำและการงดเว้นกระทำอันเป็นความผิดอาญานั้น

2. กฎหมายอาญาวิธีบัญญัติ หมายความว่ารวมถึงการลงโทษผู้กระทำผิดตาม ความมุ่งหมายของกฎหมายอาญาสารบัญญัติโดยวิธีสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้อง พิเคราะห์ และลงโทษผู้กระทำความผิดอาญา

บทที่ 2

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

ในการบัญญัติกฎหมายออกมาใช้บังคับ โดยปกติเมื่อมีการบัญญัติกฎหมายใด ออกใช้บังคับ ในตัวกฎหมายนั้นเองระบุไว้ว่าให้ใช้กฎหมายนั้นเมื่อใด และหากจะมี บทบัญญัติให้ยกเลิกบทบัญญัติเดิม ก็จะกำหนดไว้ในกฎหมายที่ออกใช้บังคับเช่นกัน แต่ สำหรับประมวลกฎหมายอาญามีเป็นไปดังที่กล่าวไว้ กล่าวคือ ได้มีพระราชบัญญัติให้ใช้ ประมวลกฎหมายอาญาขึ้นอีกเป็นฉบับหนึ่งต่างหากจากตัวประมวลกฎหมายอาญา โดย ในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาได้ระบุไว้ว่าให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา บังคับตั้งแต่เมื่อใด และยังมีบทบัญญัติพิเศษที่เกี่ยวกับการที่บัญญัติประมวลกฎหมาย อาญาออกใช้ด้วย¹ ทั้งนี้เพื่อแสดงว่าประมวลกฎหมายอาญามีศักดิ์เท่ากับพระราชบัญญัติ นั้นเอง และเพื่อให้เวลาผู้ใช้ศึกษารายละเอียดของประมวลกฎหมายอาญาล่วงหน้าก่อน เป็นระยะเวลาพอสมควร พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาแยกพิจารณาได้ ดังนี้

ประการที่ 1 กำหนดวันใช้บังคับพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่ง บัญญัติไว้ในมาตรา 2 แห่ง พ.ร.บ.ให้ใช้ฯ ว่า “พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัด จากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป”

พ.ร.บ.ให้ใช้ฯ ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาวันที่ 15 พฤศจิกายน 2499 จึงมีผล ตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน 2499

ประการที่ 2 กำหนดวันใช้บังคับประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ.ให้ใช้ฯ ว่า “ประมวลกฎหมายอาญาทำพระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต ่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นไป”

การนับระยะเวลาตั้งต้นใช้กฎหมายเมื่อระบุให้ใช้วันใด คือวันเริ่มต้นตั้งแต่เวลา 0.00 น. ของวันนั้นเป็นต้นไป

¹สง่า สีนะสมิต, ศาสตราจารย์, กฎหมายอาญา 1, อ่างแล้ว.

ประการที่ 3 เมื่อประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับแล้ว จะมีผล 5 ประการ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ถึงมาตรา 8 แห่ง พ.ร.บ.ให้ใช้ฯ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่จะต้องยกเลิกไปและกฎหมายอื่นที่อ้างถึง ดังนี้

1. ให้ยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ.ให้ใช้ฯ ว่า “เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว ให้ยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา”

หมายความว่า บทบัญญัติตามกฎหมายลักษณะอาญาเป็นอันยกเลิกโดยประมวลกฎหมายอาญา ความผิดที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา หากประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติว่าเป็นความผิด ผู้กระทำความผิดในขณะที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญายกขึ้นอ้างว่าไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาได้ แต่ถ้าประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดอยู่ ผู้กระทำนั้นหาอาจอ้างว่าการกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไปได้ไม่

2. การแก้ไขอัตราโทษปรับ ซึ่งมาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ.ให้ใช้ฯ บัญญัติว่า “เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว ในกรณีที่ถูกกฎหมายใดได้กำหนดโทษโดยอ้างถึงโทษฐานลหุโทษในกฎหมายลักษณะอาญาไว้ ให้ถือว่ากฎหมายนั้นได้อ้างถึงโทษดังต่อไปนี้

ถ้าอ้างถึงโทษชั้นที่ 1 หมายความว่า ปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

ถ้าอ้างถึงโทษชั้นที่ 2 หมายความว่า ปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

ถ้าอ้างถึงโทษชั้นที่ 3 หมายความว่า จำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าอ้างถึงโทษชั้นที่ 4 หมายความว่า จำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

หมายความว่า กฎหมายใดได้กำหนดโทษโดยอ้างถึงโทษฐานลหุโทษในกฎหมายลักษณะอาญา เมื่อประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับให้แก้ไขโทษปรับให้เป็นไปตามมาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ.ให้ใช้ฯ

3. “เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว ในการจำคุกแทนค่าปรับตามกฎหมายใด ไม่ว่ากฎหมายนั้นจะบัญญัติไว้ประการใด ให้นำประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ แต่สำหรับความผิดที่ได้กระทำก่อนวันที่ประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับมิให้กักขัง

หมายความว่า ไม่ว่าจะมีความหมายอาญาฉบับใดที่บัญญัติไว้ก่อนหน้าแล้วเกี่ยวกับเรื่องจำคุกแทนค่าปรับ เมื่อประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับแล้ว จะต้องถือตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญาเป็นเกณฑ์

4. ในกรณีวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายอาญาให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับเสมือนเป็นความผิดอาญา แต่ห้ามมิให้คุมขังชั้นสอบสวนเกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ถูกจับมาศาลรวมเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย (มาตรา 7 แห่ง พ.ร.บ.ให้ใช้ฯ)

หมายความว่า เมื่อยังใช้กฎหมายลักษณะอาญาอยู่นั้น วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดมีแต่การลงโทษ ฉะนั้นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้บัญญัติแต่เพียงวิธีดำเนินการในกรณีผู้กระทำความผิดหรือต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งจะต้องถูกลงโทษ แต่เมื่อได้เปลี่ยนมาใช้ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดไว้ 2 กรณีคือ การลงโทษกรณีหนึ่ง และการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยอีกกรณีหนึ่ง สำหรับในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้คลุมถึงกรณีที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามวิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ร.บ.ให้ใช้ฯ มาตรา 7 จึงได้บัญญัติว่า “วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายอาญาให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับเสมือนเป็นความผิดอาญา” แต่จะควบคุมหรือขังผู้จะก่อเหตุร้ายนั้นในระหว่างสอบสวนเกิน 48 ชั่วโมงไม่ได้ และมีข้อยกเว้นสำหรับเด็กที่มีอายุยังไม่เกิน 17 ปีที่จะก่อเหตุร้าย มิให้อยู่ในบังคับมาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

5. เมื่อยังใช้กฎหมายลักษณะอาญาบังคับอยู่นั้น ได้มีกฎหมายหลายฉบับอ้างอิงถึงกฎหมายลักษณะอาญา ต่อมายกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา ใช้ประมวลกฎหมายอาญาบังคับให้ถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นอ้างอิงถึงประมวลกฎหมายอาญาหรือบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาในบทมาตราที่มีนับเช่นเดียวกัน แล้วแต่กรณี (มาตรา 8 แห่ง พ.ร.บ.ให้ใช้ฯ)

บทที่ 3 บทนิยาม

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 “นิยาม” แปลว่า “กำหนดทาง อย่าง วิธีกำหนดหรือจำกัดความหมายที่แน่นอน” ฉะนั้น “บทนิยาม” จึงหมายถึง บทกำหนดหรือ จำกัดความหมายที่แน่นอนของคำต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายนั้น ๆ ว่ามีความหมายแน่นอนตามที่บัญญัติไว้ในบทนิยามของกฎหมายนั้น

โดยปกติกฎหมายไม่จำเป็นต้องมีบทนิยามไว้ ถ้าคำต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายนั้นมีความหมายเป็นธรรมดาอยู่แล้ว แต่ถ้าคำต่าง ๆ นั้นจะต้องกำหนดหรือ จำกัดความหมายที่แน่นอนจึงบัญญัติบทนิยามไว้เพื่อผู้ใช้กฎหมายจะได้อ่านและตีความไปในแนวเดียวกัน

สำหรับบทนิยามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญานั้น ใช้เฉพาะเป็นบทกำหนดหรือ จำกัดความหมายที่แน่นอนของคำต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอาญาอื่นเท่านั้น จะนำไปใช้กับกฎหมายอื่นซึ่งไม่เกี่ยวกับกฎหมายอาญาไม่ได้

บทนิยามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามีอยู่ 15 คำด้วยกันซึ่งจะได้อธิบายความหมายของแต่ละคำดังต่อไปนี้

(1) “โดยทุจริต” หมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

ฉะนั้น จะถือว่าเป็นการกระทำโดยทุจริต จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อแสวงหาประโยชน์
2. เป็นประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย
3. ประโยชน์นั้นสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

1. เพื่อแสวงหาประโยชน์ คำว่า “แสวงหา” หมายถึง การกระทำใด ๆ อันเพื่อให้ได้มาแห่งตนหรือผู้อื่น และจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นนั้นหรือไม่ต้องคำนึงถึง คำว่า “ประโยชน์” หมายถึงสิ่งที่บุคคลต้องการ ประโยชน์ในที่นี้แยกได้ 2 ประการคือ

- 1) “ประโยชน์” ที่ไม่เกี่ยวกับประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน
- 2) “ประโยชน์” ที่เกี่ยวกับประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน

1) “ประโยชน์” ที่ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สิน หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่บุคคลต้องการนั้นไม่เกี่ยวกับประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินหรือเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น

(1) จำเลยแย้งหนังสือหมายนัดพยานของอำเภอจากผู้รับมอบหมายจากอำเภอเพื่อไปส่งแก่ผู้มีชื่อในหมายนั้นไป โดยจำเลยประสงค์จะดูวันนัดในหมายนั้นแล้วจะคืนให้ แต่ทำลายเสียก่อนส่งคืน วินิจฉัยว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์อย่างหนึ่ง การที่ตั้งใจคืนภายหลังไม่สำคัญ เพราะเป็นความผิดสำเร็จแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 353/2478)

(2) ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่าจำเลยทั้งสองได้ร่วมกันหลอกลวงโจทก์ โดยจำเลยที่ 2 หลอกลวงโจทก์ว่าจำเลยที่ 2 คือ นายเชวง แซ่กู่ ความจริงไม่ใช่เจ้าของที่ดินตาม น.ส.3 ที่มาแสดงต่อโจทก์จนโจทก์หลงเชื่อ โจทก์จึงได้ทำหนังสือรับรองหลักทรัพย์ยื่นขอประกัน นายกุหลาบต่อศาลนั้นจนศาลสั่งอนุญาตให้นายกุหลาบมีประกันตัวไป มีปัญหาว่าการกระทำของจำเลยจะถือได้ว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายจากโจทก์หรือไม่ คำพิพากษาฎีกาที่ 863/2513 วินิจฉัยคำว่า “โดยทุจริต” หมายความว่าเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น การที่จำเลยทั้งสองสมคบกันหลอกลวงโจทก์ โดยจำเลยที่สองแสดงตนต่อโจทก์ว่าเป็นนายเชวง แซ่กู่เจ้าของที่ดินตาม น.ส.3 จนโจทก์หลงเชื่อทำหนังสือรับรองหลักทรัพย์ขอประกันตัวนายกุหลาบต่อศาลนั้น แม้จะปรากฏว่าจำเลยไม่ได้รับประโยชน์เป็นทรัพย์สินแต่ประการใดก็ตาม ก็ทำให้นายกุหลาบได้รับประโยชน์จากการใช้หนังสือรับรองทรัพย์สินนั้นอ้างต่อศาลจนได้ประกันตัวไป ซึ่งย่อมถือได้ว่าเป็นการแสวงหาผลประโยชน์สำหรับผู้อื่นอันเป็นการกระทำโดยทุจริตแล้ว

2) “ประโยชน์” ที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่บุคคลต้องการนั้นเป็นทรัพย์สิน หรือเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น แฉงหยิบ

จึงสรุปได้ว่า “ประโยชน์” ในมาตรา 1(1) นี้มี 2 อย่าง คือ ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน หรือเกี่ยวกับทรัพย์สิน กับประโยชน์ที่ไม่มีลักษณะเป็นทรัพย์สิน หรือเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในการพิจารณานั้นให้ดูว่าที่ใดที่กฎหมายประสงค์ให้หมายความถึงประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินก็จะบัญญัติไว้ให้ชัดเช่นนั้น ที่ใดที่ไม่บัญญัติเฉพาะประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน ย่อมหมายความว่าประโยชน์โดยทั่วไป

2. เป็นประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย หมายความว่า ประโยชน์ที่แสวงหานั้นจะต้องเป็นประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย คือไม่มีสิทธิหรืออำนาจตามกฎหมายที่จะเอาประโยชน์นั้นได้ แต่การที่ได้ประโยชน์มาโดยถือวิสาสะไม่ถือเป็นการได้ประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 107/2474 จำเลยเอาทรัพย์ไปโดยถือวิสาสะนั้น ตัดสินว่าไม่มีเจตนาลักทรัพย์ (เพราะมิได้ทำโดยทุจริต)

คำพิพากษาฎีกาที่ 288/2485 เจ้าทรัพย์กับจำเลยคุ้นเคยชอบพอกัน เจ้าทรัพย์เป็นหนี้จำเลยอยู่ จำเลยมาที่บ้านเจ้าทรัพย์และหยิบเอาปืนไปโดยบอกกล่าวแก่คนในบ้านเจ้าทรัพย์ว่าจะเอาปืนไปปากน้ำ ต่อมาเจ้าทรัพย์ไปทวงถาม จำเลยก็รับว่าเอาปืนมาจริง แต่ต้องใช้นี้ก่อนจึงจะคืนปืนให้ ดังนี้ ถึงแม้จำเลยจะปฏิเสธชั้นศาลว่าไม่ได้เอาปืนไป รูปคดีก็ไม่ผิดฐานลักทรัพย์ เพราะไม่มีเจตนาลักปืน จำเลยประสงค์เพียงจะยึดปืนประกันหนี้เท่านั้น

ตามคำพิพากษาฎีกานี้เป็นการเอาไปโดยไม่มีอำนาจและเจ้าทรัพย์มิได้อนุญาตแต่โดยเหตุที่ชอบพอกันคุ้นเคยกัน จำเลยอาจทำโดยถือวิสาสะ

3. ประโยชน์นั้นสำหรับตนเองหรือผู้อื่น หมายความว่า ประโยชน์ที่ได้มาโดยมิชอบนั้นสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เช่น

3.1 จำเลยเป็นผู้ใหญ่บ้าน รู้แล้วว่านายหวันราษฎรลูกบ้านชื้อโคมาแล้ว โศกถูกยึดไว้ นายหวันขอให้จำเลยจดบัญชีโคลูกคอกเพื่อนำไปอ้างต่อตำรวจผู้ยึดโคไว้ จำเลยก็ทำให้โดยยอมจดทะเบียนลงวัน เดือน ปี ที่ขึ้นทะเบียนย้อนหลังให้อันเป็นความเท็จ ดังนี้ถือได้ว่าจำเลยปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต และไม่ปรากฏว่าจำเลยได้รับจ้างรางวัลแต่อย่างใด ก็เป็นการทำให้นายหวันได้รับประโยชน์โดยการเอาเอกสารไปอ้างในการที่

3.2 จุดหญิงไปข่มขืนแล้วถอดสายสร้อยคอพาหนีไปเป็นลักทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 612, 613/2477) ถือว่าสร้อยนั้นเป็นประโยชน์สำหรับตนเองแล้ว เมื่อการกระทำครบหลักเกณฑ์ทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้นแล้วจึงเป็น “โดยทุจริต” คำว่า “ทุจริต” ในทางอาญาแตกต่างกับคำว่า “ไม่สุจริต” ในทางแพ่ง เพราะ “ทุจริต” ในทางอาญานั้นหมายความว่าเพื่อแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นแต่ “สุจริตหรือไม่สุจริต” ในทางแพ่งหมายความว่ารู้หรือไม่รู้ถึงการที่ไม่มีความผิดหรือความบกพร่องแห่งสิทธิเท่านั้น

คำว่า “โดยทุจริต” นี้มีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143, 147, 151, 154 ถึงมาตรา 157, มาตรา 242, 269, 318, 319 และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามหมวด 1 ถึงหมวด 6 เป็นองค์ประกอบของความผิดนั้น ๆ และจำเป็นต้องแปลความหมายของคำว่า “โดยทุจริต” ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1(1) เหมือนกันทุกความผิดที่ได้บัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ ตัวอย่างเรื่องทุจริต เช่น

1) โจทก์จำเลยเป็นพี่น้องตกลงแบ่งทรัพย์มรดกกัน แล้วจำเลยขนเอาทรัพย์ส่วนของจำเลยไปต่อหน้าโจทก์ โจทก์หนึ่ง ภายหลังปรากฏว่าจำเลยขนเกินไปบ้างก็ไม่มี เจตนาทุจริต (คำพิพากษาฎีกาที่ 269/2468)

2) ช่างจำเลยไปกินข้าวโพดจึงจับส่งอำเภอก่อนอำเภอมอบให้นายแดงรักษาไว้ จำเลยไปขอรับคืนจากนายแดง นายแดงนัดให้ไปเอาที่อำเภอก่อนจำเลยไม่ไปแล้วกลับเอาช่างไปเสีย ดั่งนี้ตัดสินว่าไม่เป็นลักทรัพย์ เพราะไม่มีเจตนาทุจริต (ไม่มีเจตนาทุจริต) (คำพิพากษาฎีกาที่ 704/2474)

3) จำเลยรับฝากโคเขาไว้ เมื่อเขาไปขอคืนครั้งแรกว่าบุตรเอาไป ครั้นไปขออีกครั้งกลับว่าไม่ได้รับฝาก การปฏิเสธของจำเลยว่าไม่ได้รับฝากยังชี้ไม่ได้ว่าจำเลยมีเจตนาทุจริตยกยกโค เว้นแต่โจทก์จะมีพยานแสดงว่าจำเลยรู้เห็นเป็นใจให้บุตรจำเลยเอาโคไปเป็นประโยชน์ส่วนตัวเสีย (คำพิพากษาฎีกาที่ 994/2498)

4) จำเลยบังคับให้เขาขับรถยนต์ และขับรถยนต์ของคนอื่นไปเพื่อมิให้ถูกทำร้ายและถูกจับนั้นไปแล้วจอดรถทิ้งไว้ข้างถนน ไม่มีเจตนาเอารถคันนั้น ไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1683/2500)

5) จำเลยถูกสลากกินรวบ แล้วไปเอาเงินรางวัลจากผู้ที่เขาใจว่าเป็นเจ้ามือ แม้จะใช้อาวุธขู่เข็ญเอา ถ้าจำเลยเข้าใจว่าเป็นเงินที่จำเลยควรได้ไม่มีเจตนาทุจริตจะลักทรัพย์ ก็ไม่ผิดฐานชิงทรัพย์หรือปล้นทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1977/2497)

6) จำเลยหยิบกล้วยของเจ้าทรัพย์ไปเตะทิ้งเสีย ตัดสินว่าจำเลยไม่มีเจตนาทุจริตเพราะเป็นกิริยาแกล้ง (คำพิพากษาฎีกาที่ 301/2472)

7) จำเลยยอมให้ผู้เสียหายร่วมประเวณีโดยมีสิ่งตอบแทน แต่ผู้เสียหายผิดข้อตกลง จำเลยไม่พอใจจึงได้ทำร้ายผู้เสียหาย แล้วเอาปืนไปทิ้งที่ปรักน้ำกลางทุ่งนาเพราะกลัวผู้เสียหายจะยิงเอา การนำเอาปืนไปทิ้งน้ำโดยไม่เอาไปเป็นประโยชน์ส่วนตนหรือผู้อื่น แสดงว่าไม่มีเจตนาประสงค์จะเอาทรัพย์ จึงไม่ใช่การทุจริต การเอาปืนของผู้เสียหายไปทิ้ง จึงไม่มีความผิดฐานชิงทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 216/2509)

จำเลยที่ 2 เอาปืนของ ค. ไปเพื่อต่อสู้อัตตฆาตให้ ค. จับจำเลยมิได้มีเจตนาลัก จำเลยที่ 2 ส่งปืนให้จำเลยที่ 1 ค. เข้าแย่งปืน จำเลยที่ 1 ไม่ยอมให้เพื่อมิให้เกิดเหตุร้าย ต่อมาจำเลยที่ 1 ปฏิเสธว่าไม่ได้เอาปืนไว้และไม่คืนให้ ยังไม่พอที่จะถือว่าจำเลยที่ 1 เจตนาทุจริตลักปืน ไม่เป็นลักทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1657/2520)

(2) “ทางสาธารณะ” หมายความว่า ทางบกหรือทางน้ำสำหรับประชาชนใช้ในการจราจร และให้หมายความรวมถึงทางรถไฟและรถรางที่มีรถเดินสำหรับประชาชนโดยสารด้วย

ทางสาธารณะตามความหมายนี้มี 2 ประเภท คือ

ก. ทางสาธารณะประเภทที่หนึ่ง มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ทางบก หรือทางน้ำ
2. สำหรับประชาชนใช้ในการจราจร

ข. ทางสาธารณะประเภทที่สอง มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ทางรถไฟ ทางรถราง
2. มีรถเดินสำหรับประชาชนโดยสารด้วย

ก. ทางสาธารณะประเภทที่หนึ่ง

1. ทางบกหรือทางน้ำ “ทางบก” หมายถึง ทางที่เดินด้วยเท้าหรือเดินด้วยพาหนะบนบก เช่น ถนน ตรอก ซอย “ทางน้ำ” หมายถึง แม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบ ทะเล เป็นต้น

2. สำหรับประชาชนใช้ในการจราจร ต้องเป็นทางที่ประชาชนใช้ในการจราจรโดยทั่วไป ไม่ใช่ทางสงวนสิทธิ์หรือส่วนบุคคล

คำว่า “ประชาชน” หมายถึงประชาชนทั่ว ๆ ไป ไม่เฉพาะเจาะจงถึงคนใดคนหนึ่ง และมีได้หมายความว่าได้ใช้อย่างสิทธิหรือเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ กรรมสิทธิ์หรือสิทธิจะเป็นของใครไม่สำคัญ แม้จะได้ใช้โดยฐานอนุญาตก็เป็นทางสาธารณะได้

คำว่า “ประชาชนใช้ในการจราจร” หมายถึงการที่ประชาชนคนใดคนหนึ่งทั่วไปมีอำนาจหรือความชอบธรรมใช้เป็นทางสัญจรได้ ไม่ใช่ทางสำหรับบุคคลบางหมู่บางคณะ เช่น ทางในสถานที่ราชการ สถานที่ของเอกชน แม้จะกว้างใหญ่ บุคคลเข้าไปติดต่อได้ ก็เป็นทางของสถานที่เหล่านั้นโดยเฉพาะ หากใช้ทางสาธารณะไม่

ข. ทางสาธารณะประเภทที่สอง

1. ทางรถไฟ ทางรถราง สำหรับทางรถรางปัจจุบันได้เลิกใช้รถรางแล้ว แต่บริเวณทางรถรางนั้นอาจทำเป็นถนน ส่วนทางรถไฟที่จะถือว่าเป็นทางสาธารณะจะต้องมีรถเดิน

2. ที่มีรถเดินสำหรับประชาชนโดยสารด้วย หมายความว่า นอกจากทางรถไฟที่มีรถเดินด้วยแล้ว จะต้องสำหรับประชาชนโดยสารด้วยจึงจะเป็นทางสาธารณะ เพราะบางที่ทางรถไฟที่ใช้สำหรับสับเปลี่ยนหัวจักรรถไฟเปลี่ยนตู้รถไฟอย่างนี้มีใช้สำหรับประชาชนโดยสาร

ทางสาธารณะนั้นแม้ประชาชนทั่วไปจะเข้าไปได้เป็นสาธารณสถานก็ไม่เป็นทางสาธารณะเสมอไป เช่น ในทางสวนสาธารณะสำหรับประชาชนเข้าไปเที่ยวทางในบริเวณศูนย์การค้าเอกชน ทางเดินในตลาดเอกชน เหล่านี้ไม่เป็นทางสาธารณะเพราะมิได้ใช้ในการจราจร แต่เป็นทางสำหรับเข้าไปใช้สถานที่เท่านั้น ส่วนทางในที่เอกชนถ้าเป็นทางที่อนุญาตให้ประชาชนใช้เป็นทางจราจร แม้จะสงวนกรรมสิทธิ์ปิดเสียเมื่อใดก็ได้ ก็เป็นทางสาธารณะได้ ทางเดินระหว่างสวนซึ่งมหาชนใช้สัญจรทั่วไปเป็นทางหลวง (ทางสาธารณะ)

ที่ต้องให้คำนิยามคำว่า “ทางสาธารณะ” เพราะจำเป็นต้องรู้ว่าทางชนิดใดเป็นทางสาธารณะ เนื่องจาก “ทางสาธารณะ” ที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา เป็นความผิดเกี่ยวกับทางสาธารณะหลายมาตราด้วยกัน เช่น ในมาตรา 229, 371, 372, 378, 385, 386, 387 และมาตรา 396 เป็นต้น

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาเกี่ยวกับทางสาธารณะ

คำพิพากษากฎีกาที่ 27/2466 ที่ชายตลิ่งซึ่งติดต่อกับถนนหลวง หาใช้ถนนหลวงไม่ คำพิพากษากฎีกาที่ 41/2458 ทางเดินระหว่างสวนสำหรับมหาชนใช้เป็นทางสัญจรไปมาได้ทั่วไป ถือเป็นทางสาธารณะ

คำพิพากษากฎีกาที่ 585/2469 ทางใดที่เป็นทางหลวงอยู่ครั้งหนึ่งแล้วย่อมเป็นทางหลวงเสมอไป นอกจากจะมีกฎหมายบังคับให้เป็นอย่างอื่น

คำพิพากษากฎีกาที่ 706/2470 ที่ชายเลนริมทะเลซึ่งน้ำทะเลขึ้นท่วมถึงแต่มีต้นไม้งอกขึ้นจนเป็นป่า ราษฎรใช้เดินเรือไม่ได้ ไม่เป็นทางหลวง

คำพิพากษากฎีกาที่ 956/2471 ทางเกวียนซึ่งอยู่ในระหว่างที่นาของราษฎรและราษฎรใช้ทางนี้เป็นทางสำหรับขนข้าว และปีนไปลงทำน้ำประมาณ 20 ปีแล้ว เป็นทางหลวง

คำพิพากษากฎีกาที่ 926/2474 ทางอยู่ในที่ของจำเลย แต่ได้ปล่อยให้ทางนี้เป็นทางสาธารณะประชาชนทั่วไปสัญจรไปมาได้หลายสิบปีแล้ว จำเลยไม่เคยห้าม เป็นทางหลวง

คำพิพากษากฎีกาที่ 332/2475 จำเลยได้ยอมยกที่ดินให้เป็นทางแต่ไม่ได้รับโอน โฉนด ได้สร้างทางเปิดให้ประชาชนใช้เดินไปมาแล้ว ตัดสินว่าการอุทิศที่เพื่อประโยชน์สาธารณะและรัฐได้สร้างเป็นทางจนประชาชนใช้เป็นทางไปมาแล้ว เช่นนี้นับเป็นทางหลวงแล้ว หากจำต้องโอนไม่

คำพิพากษากฎีกาที่ 200/2476 ที่ซึ่งเจ้าของปล่อยให้สาธารณะชนใช้เดินไปมาเป็นเวลา 20 ปีแล้ว นับเป็นทางหลวง แม้ที่นั้นจะอยู่ในเขตโฉนดเจ้าของที่ดิน

คำพิพากษากฎีกาที่ 506/2490 ยกที่ดินให้แก่เทศบาลเพื่อเป็นทางสาธารณะนั้นไม่ต้องจดทะเบียน เพียงทำหนังสือมอบทางสาธารณะให้แก่เทศบาลก็พอ

คำพิพากษากฎีกาที่ 1776/2493 เดิมมีทางคนเดินและทางเกวียนเดิน จำเลยทำสวนยางทับทางรายนี้แล้วทำทางขึ้นใหม่และแทนทางเก่า ประชาชนได้สัญจรไปมาในทางใหม่กว่า 10 ปีแล้ว ดังนี้ถือว่าจำเลยได้อุทิศที่ดินโดยปริยายให้เป็นทางสาธารณะแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 276-277/2495 แม่น้ำลำคลองนั้นโดยสภาพย่อมถือว่าเป็นทาง ซึ่งสาธารณชนใช้สัญจรไปมาอันถือได้ว่าเป็นทางสาธารณะหรือทางหลวง เว้นแต่จะตั้งขึ้นขึ้น จนสาธารณชนไม่อาจใช้เป็นทางสัญจรไปมาต่อไปได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 765/2498 การอุทิศที่ดินให้เป็นทางสาธารณะนั้นแม้จะยังมีได้ แก่โฉนดที่ดินและใช้มายังไม่ถึง 10 ปี ก็ไม่สำคัญ ต้องถือว่าเป็นทางสาธารณะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 240/2499 ที่ขายตลิ่งน้ำทะเลเลขึ้นถึงอย่างเดียนั้น หาใช่ทาง สาธารณะเสมอไปไม่ การที่ได้ความจากพยานโจทก์ว่าเคยใช้เรือผ่านที่จำเลยเข้าออกมา ประมาณ 20 ปี จะฟังได้ว่ามีการอุทิศที่ดินตอนนั้นเป็นทางสาธารณะโดยปริยายไม่ได้ (เพราะไม่ใช่ประชาชนใช้ในการจราจร)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533/2500 ใช้เกี่ยวขนข้าวและใช้กระบือผ่านนาชาวบ้านเมื่อ สิ้นฤดูทำนาแล้วมาสู่ทางในหมู่บ้านเป็นเวลาหลายสิบปีนั้น เป็นภาระจำยอม แต่ทางเช่นนี้ หาใช่ทางสาธารณะไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1186/2500 คลองหรือทางน้ำรายพิพาทได้ขุดขึ้นในที่ดินของ จำเลยเพื่อใช้ลำเลียงพินเข้าออกโดยไม่มีการอุทิศโดยตรงหรือโดยปริยายให้ทางน้ำที่ขุด ขึ้นเป็นทางสาธารณะ ดังนั้นการที่มีคนเข้าออกใช้เรือในทางน้ำนี้มานานทำให้ทางน้ำหรือ คลองรายนี้กลายเป็นทางหลวงหรือทางสาธารณะไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1138-1139/2501 ทางพิพาทอยู่ในโฉนดจำเลย ไม่ปรากฏว่ามี ทางสาธารณะ แต่เป็นทางเชื่อมโยงระหว่างคลองกับสะพานไปสู่ถนนคอนกรีต ประชาชน ได้ใช้ทางนี้ร่วมกันมาหลายสิบปีแล้ว ดังนั้นแม้จะไม่ได้ความว่าผู้ใดอุทิศที่ของตนให้เป็นทาง สาธารณะโดยตรง ก็ถือว่าเจ้าของที่ดินเส้นทางนี้ผ่านได้ ยอมอุทิศให้เป็นทางสาธารณะ โดยปริยายแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1020/2503 ที่ดินของจำเลยเป็นที่ดินมือเปล่า มีทางพิพาทมา ไม่น้อยกว่า 40 ปี สาธารณชนได้ใช้เดินและชักลากไม้มาประมาณ 20 ปี ตั้งแต่เจ้าของที่ เดิมก่อนจำเลยไม่มีการหวงห้ามแสดงสิทธิใด ๆ เลย ดังนั้นถือว่าเป็นการอุทิศโดยปริยาย เป็นทางสาธารณะแล้ว จำเลยไปปิดกั้นยอมเป็นผิดตามมาตรา 368

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 217/2509 ที่พิพาทเป็นทางเดิน คนใช้มา 40-50 ปี ก่อนตกมา เป็นของจำเลยและอยู่ในเขตที่ดินของจำเลย เมื่อจำเลยมิได้สละสิทธิครอบครองให้เป็น

(3) “สาธารณสถาน” หมายความว่า สถานที่ใด ๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้

การที่จะเป็นสาธารณสถานจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นสถานที่
2. สถานที่นั้นประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้

1. ต้องเป็นสถานที่

คำว่า “สถานที่” หมายถึงสถานที่ทั่ว ๆ ไป จะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ก็ได้ อาจเป็นสถานที่ที่มีสิ่งปลูกสร้างหรือว่างเปล่าที่มีขอบเขตจำกัดไว้ก็ได้ และอยู่บนบกหรือในน้ำก็ได้เช่นเดียวกับเคหสถาน รถประจำทาง สถานที่บนขบวนรถไฟ โดยสารซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ เป็นสาธารณสถานเรือโดยสารหรือเครื่องบินน่าจะอยู่ในความหมายนี้ด้วย

2. สถานที่นั้นประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้

คำว่า “ประชาชน” หมายถึงบุคคลโดยทั่ว ๆ ไป แต่อาจมีข้อจำกัด เช่น เด็กห้ามเข้าหรือเข้าได้เฉพาะบุคคลบางจำพวก เช่น เข้าได้เฉพาะบุรุษ สตรี หรือพระ ก็ยังถือว่าประชาชนเข้าได้อยู่

แต่ที่ที่เข้าได้เฉพาะบุคคลบางจำพวกโดยจำกัด เช่น สมาชิกของสมาคม แม้ใครจะสมัครเป็นสมาชิกได้ แต่ถ้าไม่ได้สมัครก็ไม่ใช่สมาชิกจึงเข้าไปไม่ได้ สมาชิกที่เข้าไปได้แม้จำนวนมากมายก็ไม่ใช่ประชาชน แต่ถ้าบางเวลาเปิดโอกาสให้สมาชิกพาใคร ๆ เข้าไปได้ไม่จำกัดคุณสมบัติหรือจำนวน แม้จะต้องรับอนุญาตก่อนในโอกาสเช่นนั้นก็ถือเป็นประชาชนเข้าได้¹

คำว่า “ความชอบธรรม” ที่จะเข้าไป หมายความว่า ประชาชนโดยทั่วไป ย่อมใช้สถานที่นั้นโดยไม่จำเป็นต้องรับอนุญาตจากเอกชนคนใดคนหนึ่ง และไม่จำเป็นต้องถึงกับ

---

¹จิตติ ดิงศภัทย์, ศาสตราจารย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 2 และตอน 3 โรงพิมพ์แสงทองการพิมพ์, 2513), หน้า 2068.

ความชอบธรรมที่ประชาชนจะเข้าไปอาจมีขอบเขตจำกัดเฉพาะบางส่วน บางเวลา หรือบางตอน เช่น ศาลา วัด โบสถ์ ในขณะที่เปิดให้มีการทำบุญบนศาลา หรือมี เทศน์ในอุโบสถ หรือบวชนาคในอุโบสถ ถือเป็นเวลาที่ประชาชนมีความชอบธรรมเข้าไป ได้ แต่ศาลาหรือโบสถ์ได้ปิดไม่เปิดให้ประชาชนเข้าไปบางเวลา ไม่ถือว่าประชาชนมี ความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ สถานเริงรมย์ต่าง ๆ บริเวณที่จัดให้แขกเข้าไปนั่งพัก เช่น สถานอาบ อบ นวด หรือโรงแรม บริเวณที่จัดให้แขกนั่งพักเพื่อเลือกหญิงบริการ หรือ บริเวณที่จัดให้แขกนั่งพักผ่อนในโรงแรม ถือเป็นสถานที่ที่ประชาชนที่มีความชอบธรรมที่จะ เข้าไปได้ แต่ห้องที่หญิงบริการใช้สำหรับอาบ อบ นวด ให้แขก หรือห้องที่จัดสำหรับแขก เข้าอยู่อาศัยในโรงแรม ไม่ถือว่าเป็นสถานที่ที่ประชาชนมีความชอบธรรมเข้าไปได้

สำหรับห้องเรียน ห้องประชุม ซึ่งอนุญาตให้เข้าไปได้เฉพาะบุคคลที่เป็น นักเรียน นิสิต นักศึกษาของสถานที่นั้น หรือสมาชิกของที่ประชุมไม่เปิดให้ประชาชน ทั่วไปเข้าชมได้ ไม่เป็นสาธารณสถาน

เหตุผลที่ต้องให้นิยามคำว่า “สาธารณสถาน” เพราะประมวลกฎหมาย อาญาได้บัญญัติคำว่าสาธารณสถานไว้หลายมาตราด้วยกัน เช่น ในมาตรา 335(9), 372 และ 378 เพื่อให้ความหมายเป็นอันเดียวกันจึงต้องให้นิยามไว้

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาที่เกี่ยวกับ “สาธารณสถาน”

คำพิพากษากฎีกาที่ 1908/2518 ถนนซอยในที่ดินเอกชนซึ่งแบ่งให้เช่าปลูก บ้านประชาชนชอบที่จะเข้าออกติดต่อกันได้ เป็นสาธารณสถาน

คำพิพากษากฎีกาที่ 2075-2079/2519 หญิงมีป้ายหมายเลขติดที่อกเสื้อนั่ง คอยในห้องกระจกบัง นั่งในห้องโถงบ้าง ในโรงแรม เพื่อขายเลือกไปร่วมประเวณี เป็น

คำพิพากษาฎีกาที่ 883/2520 ห้องโถงในสถานการคำประเวณีผิดกฎหมายเวลารับแขกมาเที่ยวเป็นสาธารณสถานซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้พลตำรวจมีอำนาจค้นโดยไม่ต้องมีหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 จำเลยขัดขวาง เป็นความผิดตามมาตรา 140 ตำรวจจับได้ตามมาตรา 78(3)

(4) “เคหสถาน” หมายความว่า ที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย เช่น เรือน โรงเรือน หรือ แพซึ่งคนอยู่อาศัย และให้หมายความรวมถึงบริเวณที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยนั้นด้วย จะมีรั้ว ล้อมหรือไม่ก็ตาม

จากความหมายนี้แยก “เคหสถาน” ออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. เคหสถานประเภทที่หนึ่ง ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ต้องเป็นที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย
2. ซึ่งคนอยู่อาศัย

1. ต้องเป็นที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย

ที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยนั้นได้แก่ เรือน โรงเรือน หรือ แพ

นอกจากที่ระบุแล้ว อาจมีสิ่งอื่น ๆ อีก ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าที่ซึ่งใช้อยู่อาศัยนั้นต้องเป็นที่คนอยู่อาศัยจริง ๆ ฉะนั้นคำว่า “ที่” จึงหมายความถึง เรือนแพ ด้วย จึงมิใช่เพียงที่ดินหรือสิ่งซึ่งติดอยู่กับที่ แม้จะเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ได้ ถ้าใช้เป็นที่อยู่อาศัยก็เป็นเคหสถานได้

2. ซึ่งคนอยู่อาศัย หมายถึง ใช้เป็นที่หลับนอน ไม่จำกัดกินในที่นั้น

การนอนคือนอนหลับเป็นปกติ ไม่ใช่พักนอนกลางวันช่วงประหว่งเวรยาม แต่ก็มิได้หมายความว่าต้องอยู่ประจำตลอดวัน ถ้าใช้อยู่เป็นปกติแล้วก็ถือว่าเป็นเคหสถาน เช่น บ้านพักชั่วคราวเวลาตากอากาศเป็นเคหสถานแม้จะปิดกุญแจตลอดเวลาทั้งที่ไม่มีคนพักหลับนอนด้วย

สำหรับห้องเช่าในโรงแรม บังกะโล แฟลต ที่ให้คนเช่าเป็นปกติ คงถือเป็นเคหสถานได้ แม้ผู้อาศัยจะเปลี่ยนแปลงหน้ากันอยู่ตลอดเวลา ส่วนห้องนอนในขบวน

ทางเดินที่ปลูกฝังขัดห้างนอนระหว่างเดินทางเป็นระยะ ๆ ไม่เป็นที่หลับนอนตามปกติ ถึงแม้จะเป็นเดินที่ชนิดพิเศษมีเครื่องปรับอากาศก็ไม่ใช่สถาน ทั้งนี้ไม่รวมถึงเดินที่ใช้หลับนอนระหว่างทำการสำรวจ ณ ที่ใดเป็นคราว ๆ แม้เสร็จแล้ว จะย้ายไปที่อื่นก็ถือเป็นเคสสถานได้ เช่นเดียวกับที่พักคนงานกินอยู่หลับนอนชั่วคราว ระหว่างก่อสร้างอาคารก็เป็นเคสสถาน

ตัวอย่างที่ถือเป็นเคสสถานมีดังนี้

1. ปลูกฝังอยู่ผ้าตากอวนของผู้อพยพมาจับปลาที่สุโขทัยเมื่อถึงฤดูกาล แม้พ้นฤดูจับปลาแล้วจะทิ้งไปก็เป็นเคสสถาน
2. ห้างร้านที่มีคนเฝ้ามีที่หลับนอนเป็นปกติเป็นเคสสถาน
3. โรงรถยนต์ที่มีคนอยู่ประจำเพื่อเฝ้ารักษาเป็นเคสสถาน
4. แพซุงที่ล่องมาจากต้นน้ำมีเพียงคนงานพักนอนเป็นประจำตลอดทาง เป็นเคสสถาน
5. เกวียนที่ใช้เป็นที่อยู่ประจำทั้งกลางวันและกลางคืนตลอดเวลาเดินทางไปตามที่ต่าง ๆ เป็นเคสสถาน (เจ้าทรัพย์จะต้องเป็นผู้ใช้เกวียนเดินทางอยู่เป็นปกติ มิใช่จ้างเกวียนไปกิจธุระเป็นชั่วคราว)
6. รถหรือเรือซึ่งใช้เป็นที่พักระหว่างเดินทางและทำงานหรือท่องเที่ยว เป็นที่หลับนอนเป็นประจำระหว่างทางเป็นเคสสถาน

ตัวอย่างที่ไม่ถือเป็นเคสสถานมีดังนี้

1. ปลูกฝังนอนผ้าขาวหรือจับปลาเป็นครั้งคราวไม่เป็นเคสสถาน
2. บางวันเจ้าของร้านกลับบ้านไม่ทันก็นอนที่ร้านขายของ วันไหนสงสัยว่าจะมีขโมยก็มานอนเฝ้าไม่เป็นเคสสถาน
3. ศาลาวัด ศาลาริมทาง ใต้ถุนสะพานที่มีผู้ไปอาศัยนอนหรือแอบอาศัยนอนเป็นครั้งคราวระหว่างที่เจ้าของยังไม่ขับไล่ หรือห้องซังที่ถูกคุมขังถูกบังคับให้อยู่จนกว่าจะปล่อยตัว แม้อาจจะเป็นเวลาหลายปีก็ได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ไม่ใช่เคสสถาน

---

¹จิตติ ดิงศภักดิ์, ศาสตราจารย์, คำอธิบาย ปอ. ภาค 2 และ 3 อ่างแล้ว, หน้า 2056.

4. ห้องนอนในรถไฟหรือเรือโดยสารซึ่งใช้พักหลับนอนระหว่างเดินทาง โดยเฉพาะ ไม่เป็นเคหสถาน

5. สิ่งปลูกสร้างที่ยังไม่มีคนเข้าอยู่เป็นปกติ หรือเลิกใช้โดยออกไปไม่คิดจะกลับ เช่น บ้านเช่าระหว่างไม่มีคนเช่า ไม่เป็นเคหสถาน

ข. เคหสถานประเภทที่สอง คือบริเวณของที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย จะมีรั้วล้อมหรือไม่ก็ตาม คำว่า “บริเวณ” จะอยู่ติดกับสถานที่อันเป็นเคหสถานโดยตรงหรือห่างออกไปก็ได้ เช่น ระเบียงบ้าน นอกชาน ในครัว ห้องรับแขก อย่างไรก็ตามการที่จะพิจารณาว่าบริเวณของที่อยู่อาศัยมีขอบเขตเพียงใดย่อมแล้วแต่สภาพของที่อยู่อาศัยและที่ที่ต่อเนื่องว่าเป็นส่วนประกอบของกันและกันหรือแยกออกได้เป็นคนละส่วนคนละตอน ทั้งนี้ไม่ถือการติดต่อกันหรือหลังคาเดียวกันเป็นเกณฑ์

เหตุที่ต้องให้นิยามคำว่า “เคหสถาน” เพราะมีบางมาตราในประมวลกฎหมายอาญาที่บัญญัติคำว่าเคหสถานไว้ เช่น มาตรา 218, 335 และมาตรา 364 เพื่อความหมายอันเดียวกันจึงได้ให้นิยามไว้

ตัวอย่างที่ถือว่าเป็นบริเวณของที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย มีดังต่อไปนี้

1. นอกชานเรือนซึ่งต่อเนื่องกับเรือนไม่ว่าจะมีลูกกรงหรือไม่ เป็นเคหสถาน
2. ครัวเรือนที่ไม่มีคนอยู่อาศัยแต่ติดกับตัวเรือนที่มีคนอยู่อาศัย เป็นเคหสถาน

3. ใต้ถุนเรือนมีฝาขัดแตะกันห้อง พื้นเป็นดิน กลางวันใช้เป็นที่พักของกลางคืนของขึ้นเก็บบนเรือน ไม่มีคนนอนใต้ถุนนี้ ลักษณะเช่นนี้ต้องถือว่าเป็นบริเวณต่อเนื่องกับตัวเรือน นับว่าเป็นเคหสถาน

4. เล้าไก่แม้จะไม่ใช้ที่คนอยู่อาศัย แต่อยู่ห่างจากตัวเรือนประมาณ 1 เมตร แม้จะแยกออกต่างหากจากตัวเรือน ก็ยังอยู่ในที่ดินอันเป็นบริเวณของโรงเรียนซึ่งมีรั้วอยู่ด้วย ไม่ใช่อยู่บริเวณต่างหากจากตัวเรือนซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยของคน ก็ถือว่าเป็นเคหสถาน จำเลยลักไก่ในเล้าซึ่งอยู่ในบริเวณที่คนอยู่อาศัย จึงเป็นการลักทรัพย์ในเคหสถาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 393/2509 ประชุมใหญ่)

5. สนาม ลานบ้าน ก็เป็นบริเวณต่อเนื่องรวมถึงที่ที่เป็นสวนครัว

ตัวอย่างที่ไม่ถือเป็นบริเวณของที่ตั้งใช้เป็นที่อยู่อาศัย มีดังต่อไปนี้

1. กระท่อมที่ตั้งอยู่ในที่ดินแปลงเดียวกับนา 100 ไร่บริเวณที่อยู่อาศัย ย่อมจำกัดเฉพาะพื้นที่ที่เป็นส่วนของกระท่อมนา ไม่ใช่พื้นที่นาทั้ง 100 ไร่
2. โรงกลิ้งแม้อยู่ในรั้วบ้านแต่ห่างตัวเรือน 1 เส้น ไม่ใช่ที่อยู่อาศัย ไม่เป็นเคหสถาน (คำพิพากษาฎีกาที่ 515/2486)
3. รั้วบ้านเป็นขอบเขตเคหสถาน ไม่ใช่เป็นเคหสถาน (คำพิพากษาฎีกาที่ 52/2475)
4. ที่ดินมีรั้วสังกะสีล้อมรอบ มีคอกสุกร 80 ตัวอยู่ด้านตะวันตก มีห้องพักคนงานอยู่ด้านเหนือ มีห้องแถวอยู่ด้านใต้สำหรับคนงานอยู่อาศัย เป็นที่เก็บรักษาสุกร โดยเฉพาะเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวเพื่อดูแลสุกรเป็นอันดับรอง คอกสุกรจึงไม่ใช่บริเวณของที่อยู่อาศัยไม่เป็นเคหสถาน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1250/2520)
5. “อาวุธ” หมายความว่ารวมถึงสิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ แต่ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ประทุษร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ
บทนิยามนี้มีได้กล่าว “อาวุธ” หมายความว่าอะไรเหมือนบทนิยามคำอื่น ๆ ก็เพราะสิ่งซึ่งเป็นอาวุธโดยสภาพมีอยู่แล้ว ฉะนั้นความหมายของคำว่า “อาวุธ” ตามบทนิยามนี้จึงมี 2 ชนิด คือ
  - ก. สิ่งซึ่งเป็นอาวุธโดยสภาพ
  - ข. สิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ

ก. สิ่งซึ่งเป็นอาวุธโดยสภาพ หมายถึง สิ่งซึ่งโดยสภาพแล้วใช้ทำให้เป็นอันตรายแก่ร่างกายบาดเจ็บสาหัสหรือถึงตายได้โดยตรงในกฎหมายลักษณะอาญาเดิม มาตรา 6(5) เรียกว่า “ศาสตราวุธ” และให้ตัวอย่างว่า ปืน ดาบ หอก แหวน หลาว มีด และกระบอง เป็นต้น กรณีอาวุธก็มีความหมายเช่นเดียวกับศาสตราวุธ ฉะนั้นอาวุธโดยสภาพมีหลักเกณฑ์ให้พิจารณาได้ดังนี้¹

1. รูปร่าง ขนาด รูปร่างที่เห็นเป็นอาวุธได้โดยสภาพตามความรู้สึกของสามัญชนทั่วไป เช่น ปืน ระเบิดมือ ดาบ มีดขนาดใหญ่ ไม่ซางกับลูกดอกอาบยาพิษ

¹ พระวรภักดิ์พิบูลย์, ศาสตราจารย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา 1.

2. ความร้ายแรง หมายถึง สิ่งที่เรียกว่าอาวุธโดยสภาพนี้เมื่อใช้ทำอันตรายแก่กายถึงสาหัสได้โดยไม่ต้องเลือกกว่าเป็นส่วนไหนของร่างกาย

ข. สิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ กรณีสิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพจะถือว่าเป็นอาวุธได้จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ข้อใดหรือข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

1. สิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพแต่ได้ใช้ประทุษร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ หรือ

2. สิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพแต่เจตนาจะใช้ประทุษร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ

กรณีตามข้อ ข. นี้ ตามสภาพแล้วไม่เป็นอาวุธถึงแม้จะใช้ทำอันตรายสาหัสแก่กายได้ แต่ถ้าได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ทำอันตรายสาหัสก็ถือเป็นอาวุธ โดยจะต้องใช้อย่างอาวุธ และการใช้ที่จะเป็นอาวุธต้องเป็นการใช้ประทุษร้ายแก่ร่างกาย ถ้าใช้ทำอันตรายแก่ทรัพย์สินหรือใช้ขว้างปาบ้านเรือนมิได้ตั้งใจให้ถูกคนหรือให้เข้าใจว่าจะทำอันตรายแก่ร่างกายบุคคล ไม่เป็นใช้หรือเจตนาจะใช้เป็นอาวุธ

อย่างไรเรียกว่า “อันตรายสาหัส” ต้องถือตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 มี 8 ประการ คือ

1. ตาบอด หูหนวก ลิ่นขาด หรือเสียมานประสาท
2. เสียอวัยวะสืบพันธุ์ หรือความสามารถสืบพันธุ์
3. เสียแขน ขา มือ เท้า นิ้ว หรืออวัยวะอื่น ๆ
4. หน้าเสียโฉมอย่างติดตัว
5. แห้งลูก
6. จิตพิการอย่างติดตัว
7. ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่ายี่สิบวัน หรือจนประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน

ส่วนที่ว่าใช้อย่างอาวุธนั้น หมายความว่า แม้วัตถุบางอย่างจะใช้ทำอันตรายบุคคลถึงสาหัส หากลักษณะวิธีการที่ใช้เทียบไม่ได้กับอาวุธโดยสภาพอย่าง

ที่ต้องทราบว่าเป็นอาวุธหรือไม่นี้ มีความสำคัญแก่การกระทำ ความผิดฐานลักทรัพย์ กรรโชก ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ บุกรุก และความผิดลหุโทษด้วย (ป.อ.มาตรา 335, 337, 339, 340, 365, 371 และ 379) โดยเฉพาะความผิดต่อร่างกาย อาวุธที่ใช้ทำร้ายเป็นเหตุหนึ่งที่จะชี้เจตนาของผู้กระทำผิด

ตัวอย่างที่เป็นอาวุธโดยสภาพ หรือถือเป็นอาวุธ

1. ถัดตามสภาพเป็นเครื่องใช้ชนิดหนึ่งสำหรับเรือ เมื่อเอามาใช้เป็นเครื่องประการในการชิงทรัพย์จึงเป็นอาวุธ
2. ใช้ไม้ไผ่โตกลวงเท่าข้อมือยาว 1 แขนงจะดี ไม้นี้เป็นอาวุธได้เพราะใช้เป็นเครื่องประหารแล้วและโตพอที่จะทำร้ายได้ถึงสาหัส
3. พายตามสภาพเป็นเครื่องมือใช้พายเรือ แต่เมื่อผู้ใดใช้พายทำร้ายเขาจนบาดเจ็บสาหัส ก็ถือได้ว่าเป็นอาวุธ
4. ไม้ยาว 5 ฟุต โคนโต 10 นิ้ว ตอนกลางและปลายโต 8 นิ้ว ครึ่งนั้นเป็นอาวุธ อาจใช้ทำร้ายถึงตายได้
5. ปืนที่ไม่อาจใช้ยิงทำอันตรายแก่ชีวิตและวัตถุได้ก็เป็นอาวุธ ปืนตาม พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ และเป็นอาวุธโดยสภาพ พาไปในเมืองเป็นความผิดตามมาตรา 371 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1903/2520)
6. จำเลยชักส่วออกมาชู่จะทำร้ายในการปล้น เป็นการปล้นโดยมีอาวุธติดตัวไปตาม ป.อ.มาตรา 340 วรรค 2 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2009/2522)

ตัวอย่างที่ไม่ถือว่าเป็นอาวุธ

1. หนังสือตึกนั้นตามธรรมดาเป็นของสำหรับเด็กยิงอะไรเล่น เมื่อไม่ปรากฏว่าอาจใช้ทำร้ายร่างกายได้ถึงสาหัสผิดแปลกไปจากธรรมดาแล้ว ไม่ใช่อาวุธ (คำพิพากษาฎีกาที่ 886/2492)

2. จอบเสียมที่จำเลยใช้เป็นเครื่องมือขุดนาของคนอื่น เรียกไม่ได้ว่ามีอาวุธเข้าไปบุกรุก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 335/2493)

3. ไฟฉายที่ใช้ในการปล้นทรัพย์ เมื่อไม่ปรากฏว่าใหญ่และยาวเท่าใด จะอนุมานเอาว่าเป็นเครื่องประหารอันสามารถจะใช้กระทำแก่ร่างกายให้ถึงสาหัส เป็นอาวุธไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1311/2493)

4. ยารมทำให้มีนเมาหรือยาอย่างอื่น ไม่ใช่อาวุธ

ข้อสังเกต คำว่า “ได้ใช้” หมายความว่า ใช้ทำร้ายร่างกายแล้ว ส่วนคำว่า “เจตนาจะใช้” หมายความว่ายังไม่ได้ใช้เลย แต่ตั้งใจจะใช้เท่านั้น ก็ถือว่าทำความผิดโดยใช้อาวุธ

(6) “ใช้กำลังประทุษร้าย” หมายความว่าทำการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจของบุคคล ไม่ว่าจะทำด้วยใช้ร่างกายภาพหรือด้วยวิธีอื่นใด และให้หมายความรวมถึงการกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขจัดขึ้นได้ไม่ว่าจะโดยใช้อาวุธทำให้มีนเมา สะกดจิต หรือใช้วิธีอื่นใดอันคล้ายคลึงกัน

ตามนิยามที่ 6 นี้ พึงแยกการใช้กำลังประทุษร้ายออกได้เป็น 2 ประการคือ

1. การประทุษร้ายโดยตรง ได้แก่ การประทุษร้ายแก่ร่างกายหรือจิตใจของบุคคลด้วย

ก. แร่งกายภาพ หรือ

ข. ด้วยวิธีอื่นใด

คำว่า “ประทุษร้าย” หมายถึง การทำร้ายแก่กายหรือจิตใจของบุคคล เช่น ชก ต่อย ตบตี ใช้อาวุธปืนยิง ใช้มีดแทง เป็นต้น แต่การกระทำต่อชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือเสรีภาพมิได้ถือว่าเป็นประทุษร้ายตามบทนิยามนี้

คำว่า “ใช้ร่างกายภาพ” หมายความว่าถึงการประทุษร้ายด้วยการใช้อำนาจทางกายหรือกำลังกายของบุคคลผู้กระทำต่อบุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งถูกกระทำ เช่น การชก ต่อย ตบตี ถีบ เตะ หรือผลักให้ล้ม เป็นต้น โดยไม่หมายรวมถึงพลังธรรมชาติหรือพลังทางจิตใจ

คำว่า “วิธีอื่นใด” จะต้องมีความหมายทำนองเดียวกับใช้ร่างกายภาพ เช่น ก. ผลัก ข. ให้ตกบันได เป็นการใช้อำนาจทางกายภาพ แต่ถ้า ก. หลอกให้ ข. เดินตรงไปโดย

การเอาผงซักฟอกโรยให้ถนนลื่น รถวิ่งมาคว่ำ คนในรถเป็นอันตราย ใช้ไฟฟ้าใช้เหล็กเผาไฟใช้ เหล่านี้ถือเป็นวิธีอื่นใดทำนองเดียวกับใช้ร่างกายภาพ

การประทุษร้ายแก่ “ร่างกาย” หมายถึง ทำให้ร่างกายเจ็บป่วย เปรอะ เปื้อน เปียก ร้อน เย็นกว่าปกติจนเป็นภัยต่อกาย เช่น เทอจุจาระรด ถ่ายปัสสาวะรดตัวคน¹

การประทุษร้ายแก่ “จิตใจ” หมายถึง กระทำต่อจิตใจ ได้แก่ ทำให้ตกใจ ทำให้หมดสติ ทั้งนี้ไม่รวมถึงการทำให้เกิดความรู้สึกกลัว โกรธ หรือเสียใจ น้อยใจ เจ็บใจ แค้นใจ เพราะเป็นแต่เพียงอารมณ์เท่านั้น ไม่ถึงกับทำร้ายจิตใจ²

2. การกระทำใด ๆ ซึ่งทำให้บุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ โดย

ก. ใช้ยาทำให้มีเมมา สะกดจิต หรือ

ข. ใช้วิธีอื่นใดอันคล้ายคลึงกัน

คำว่า “ใช้ยาทำให้มีเมมา” หมายถึง ให้กินยาประเภทต่าง ๆ ทำให้เกิดอาการมีเมมาจนไม่สามารถจะขัดขืนได้

คำว่า “สะกดจิต” หมายถึง ใช้อำนาจทางกระแสจิตที่เหนือกว่าบังคับให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

คำว่า “ใช้วิธีอื่นใดอันคล้ายคลึงกัน” หมายความว่า ใช้วิธีการอื่นใดก็ตาม ให้ทำนองเดียวกับการทำให้มีเมมาหรือสะกดจิต เช่น ใช้ยาเบื่อเมาให้กินจนหมดสติ หรือมอมเหล้าจนหมดสติ หรือใช้ควั่นรม เป็นต้น

สำหรับการกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้นั้น มีข้อสำคัญอยู่ที่ว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นเหตุให้บุคคลผู้ถูกระทำ อยู่ในภาวะไม่สามารถขัดขืนได้ ถ้าปราศจากข้อนี้เสียก็ไม่เรียกว่าถูกประทุษร้าย การกระทำในเรื่องนี้ได้แก่ การใช้ยารม ยาเบื่อเมา สะกดจิต ฉีดยาให้สลบ หรือวิธีอื่นใดอันคล้ายคลึงกัน เช่น จำเลยใช้ยาทำให้ผู้เสียหายมีเมมาเป็นเหตุให้ตกอยู่ในภาวะที่ไม่

¹ จิตติ ดิงศภักดิ์, ศาสตราจารย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 2 และ 3, อ่างแล้ว, หน้า 2098.

² จิตติ ดิงศภักดิ์, ศาสตราจารย์, อ่างแล้ว, หน้า 2098.

ตัวอย่างการใช้กำลังประทุษร้าย

1. การที่จำเลยทั้งสองมีไม้ตะพดเป็นอาวุธร่วมกันลักทรัพย์ โดยใช้ไม้ตะพดตีหรือมีดตบตี เป็นการใช้กำลังประทุษร้ายแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 428/2512)
2. จำเลยปิดไฟฉายที่ผู้เสียหายถืออยู่จนหลุดจากมือ ผู้เสียหายก้มลงเก็บไฟฉาย จำเลยกระชากเอาสร้อยคอพาหนีไป การปิดไฟฉายเป็นการกระทำแก่เนื้อตัวหรือกาย เป็นการใช้กำลังประทุษร้าย (คำพิพากษาฎีกาที่ 361/2520)
3. จำเลยรวบรวมผู้เสียหายเพื่อให้รู้ว่าสวมสร้อยคออยู่ แล้วกระตุกสร้อยคอทองคำหนัก 2 สลึง สร้อยขาดคอเป็นแผลไม่ถึงแก้อันตรายแก่กาย ไม่เป็นชิงทรัพย์ เป็นการฉกฉวยเอาซึ่งหน้า มีความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2103/2521)
4. ลักนกดขี่ข่มขืน โดยแยงกรงกับผู้เสียหาย ผู้เสียหายสู้กำลังจำเลยไม่ได้ จำเลยแยงเอาไปได้ ไม่ถือเป็นการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจ และไม่ใช้ทำให้อยู่ในภาวะไม่สามารถขัดขืนได้ ไม่ถือเป็นการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจ และไม่ใช้ทำให้อยู่ในภาวะไม่สามารถขัดขืนได้ ไม่เป็นชิงทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2103/2521)
5. การที่จำเลยที่ 1 กอดเอว และจำเลยที่ 2 ดึงเสื้อเจ้าพนักงานตำรวจไว้ เพื่อมิให้จับกุมญาติของตนที่กำลังถูกติดตามจับกุม เป็นการต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานโดยใช้กำลังประทุษร้าย (คำพิพากษาฎีกาที่ 52/2523)
6. แกะเชือกที่ผูกกระป๋องจากมือเด็กเลี้ยงกระบือ แล้วพากรบือวิ่งหนีไป เป็นการใช้กำลังประทุษร้าย (คำพิพากษาฎีกาที่ 867/2502)
7. จับมือและกอดเด็กหญิง เป็นการใช้กำลังประทุษร้าย
8. คนร้ายจับข้อมือพวกเจ้าทรัพย์ให้เข้าไปในบ้านไม่ให้ส่งเสียงดัง เป็นการใช้กำลังประทุษร้าย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1609/2506)
9. ชีจักรยานยนต์เคียงคู่รถที่ผู้เสียหายกำลังขี่อยู่บนถนน แล้วจับแขนดึงคอเสื้อจนรถผู้เสียหายเซ และกระชากสร้อยคอไป ถือได้ว่าเป็นการใช้กำลังประทุษร้าย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1176/2519)

(7) “เอกสาร” หมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใดซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่น จะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น

ความหมายตามบทนิยามนี้ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด
2. ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่น
3. ด้วยวิธีพิมพ์ หรือถ่ายภาพ หรือวิธีอื่น
4. เป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น

1. ต้องเป็นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด หมายความว่าถึงสิ่งที่ใช้สำหรับทำให้ความหมายของถ้อยคำปรากฏขึ้น เอกสารนั้นมีใช้ตัวถ้อยคำที่แสดงความหมาย แต่เป็นวัตถุที่ทำให้ปรากฏความหมายขึ้น ซึ่งอาจทำขึ้นบนกระดาษหรือวัตถุอื่น เช่น บนแผ่นทองแดง แผ่นศิลา แผ่นไม้ บนกำแพง บนพื้นทราย เป็นต้น

2. ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่น หมายความว่าต้องมีการกระทำของบุคคลให้ปรากฏความหมายขึ้นบนกระดาษหรือวัตถุอื่นโดยจะปรากฏอยู่ชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ ข้อสำคัญบุคคลจะต้องเป็นผู้ทำให้ปรากฏ มิใช่ปรากฏขึ้นเอง เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรทแสดงอุณหภูมิ เครื่องชั่งตวงวัดนาฬิกาบอกเวลา เครื่องคำนวณ เป็นต้น แต่ถ้าเครื่องทำให้ปรากฏความหมายแล้วบุคคลไปดัดแปลงข้อความนั้น ข้อความที่ดัดแปลงเป็นการกระทำของบุคคล “ความหมาย” หมายความว่าสิ่งที่ทำให้ปรากฏขึ้นนั้นต้องแสดงความคิดของผู้ทำเอกสาร จะเป็นที่เข้าใจได้หรือไม่ก็ตาม กล่าวคือ สิ่งที่ทำให้ปรากฏจะต้องเป็นสื่อแสดงข้อความของบุคคล ต้องแสดงเหตุการณ์ และแสดงความคิดของบุคคลผู้นั้นทำขึ้นนั้น¹ การทำให้ปรากฏความหมายจะแสดงออกเป็นตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่นก็ได้ ขอให้อ่านหรือเห็นความหมายได้ โดยการสัมผัสทางตา เช่น อักษรและเลขบนท่อนซุง อักษรและเลขที่พานท้ายปืน แผนที่แบบแปลน รูปภาพ ขวัญกระป๋องที่ขีดเส้นโยงไว้กับภาพสัตว์ในตู้พิมพ์รูปพรรณสัตว์พาหนะ แผนที่หลังโฉนดที่ดิน เหล่านี้แสดงความหมายได้จึงเป็นเอกสาร

---

¹จิตติ ดิงศกัทธิย์, ศาสตราจารย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ตอน 2 และ 3, อ้างแล้ว, หน้า 1418, 1419.

3. วิธีพิมพ์ หรือถ่ายภาพ หรือวิธีอื่น หมายความว่า การทำให้ปรากฏความหมายบนกระดาษหรือวัตถุอื่นใดนั้นจะใช้วิธีพิมพ์ หรือถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นก็ได้ เช่น เขียน ตีตราข้อความ แกะสลัก ฟันสี ฟันควัน ทำให้เครื่องจับเวลาหยุด เป็นต้น

4. เป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น หมายความว่า การทำให้ปรากฏความหมายบนกระดาษหรือวัตถุอื่นใดนั้นจะเป็นโดยพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นนี้จะต้องปรากฏคงทนอยู่ชั่วขณะหนึ่งเพื่อได้ทราบความหมายนั้น เช่น กองทัพอากาศส่งเครื่องบินไปปล่อยควันเป็นตัวอักษรหรือเขียนข้อความบนพื้นทรายชายทะเล หรือเขียนข้อความบนหิมะ เป็นต้น

ตัวอย่างเกี่ยวกับเอกสาร

1. เจ้าทรัพย์แสดงกล่ออกตัวให้คนดู แล้วนำตัวนั้นไปขึ้นเอาของใต้ ในตัวนั้นมีแต่ตัวเลข จำเลยนำตัวไปส่งแก่เจ้าทรัพย์เพื่อรับของ ปรากฏเป็นตัวปลอม และจำเลยนำไปใช้โดยรู้ว่าเป็นตัวปลอม ดังนี้ตัดสินว่าตัวนั้นเป็นจดหมาย จำนวนตัวเลขที่ปรากฏในตัวเป็นถ้อยคำที่อ้างเป็นพยานได้ (คำพิพากษาศฎีกาที่ 1007/2468)

2. เครื่องหมายอักษรโรมัน และตัวเลขซึ่งเขียนไว้บนซอง ไม้খনสัก เพื่อแสดงว่าเป็นไม้ของบริษัทใด และมีความใหญ่ยาวเท่าใดนั้นเป็นหนังสือตามกฎหมาย (คำพิพากษาศฎีกาที่ 701/2470)

3. หนังสือมอบอำนาจให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนเจ้าของที่ดินนั้นเป็นเอกสารที่บุคคลธรรมดาทำขึ้น จึงมิใช่เอกสารราชการหรือเอกสารสิทธิ (คำพิพากษาศฎีกาที่ 668/2502, 1764/2506)

4. อักษรและเลขหมายที่พานท้ายปีนอันเป็นเครื่องหมายทะเบียนอาวุธปืนของเจ้าพนักงานนั้น มิใช่รอยตราของเจ้าพนักงาน แต่เป็นเอกสารตามมาตรา 1(7) (คำพิพากษาศฎีกาที่ 1269/2503)

5. ภาพถ่ายห้อง เครื่องใช้ ตู้เสื้อผ้า และของอื่น ๆ ในบ้านไม่ได้แสดงความหมายอย่างใด ไม่เป็นเอกสารตามมาตรา 1(7) (คำพิพากษาศฎีกาที่ 1209/2522)

6. ภาพถ่ายสำเนารายการประวัติอาชญากรที่เจ้าหน้าที่รับรอง แต่เจ้าหน้าที่มิได้รับรองถ่ายภาพ ภาพถ่ายนี้ไม่ใช่เอกสารราชการ เป็นแต่เอกสารตามมาตรา 1(7) (คำพิพากษาศฎีกาที่ 1375/2522)

7. จำเลยเอาภาพถ่ายผู้อื่นรับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตและสวมครุย วิทยฐานะมาปิดภาพถ่ายเฉพาะใบหน้าของจำเลยลงไปแทน แก้มเลข พ.ศ. 2508 เป็น 2504 แล้วถ่ายเป็นภาพใหม่ดูแล้วเป็นภาพจำเลยรับปริญญามีตัวอักษรว่ามหาวิทยาลัย แพทยศาสตร์ พ.ศ. 2504 เป็นภาพถ่ายที่ไม่ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตาม มาตรา 1(7) เลข พ.ศ. ก็ไม่ปรากฏความหมายในตัวเอง ไม่เป็นปลอมเอกสาร (คำพิพากษาฎีกาที่ 1530/2522)

(8) “เอกสารราชการ” หมายความว่า เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือรับรอง ในหน้าที่ และให้หมายความรวมถึงสำเนาเอกสารนั้น ๆ ที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ ด้วย

ตามความหมายในบทนิยามนี้ แบ่งเอกสารราชการออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน คือ

1. เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นในหน้าที่ เช่น สำนวนการสอบสวน ใบตรวจโรคที่เจ้าพนักงานแพทย์ออกให้ ใบอนุญาตอาวุธปืน ใบอนุญาตร่อนหาแร่ ใบอนุญาตประกอบโรคศิลป์ ใบอนุญาตขับซึ่รถยนต์ ใบบอกชนาณัติที่เจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ ทำให้ไปรษณีย์รับเงินตราณัติ แบบ ส.ด.9 ที่จดทะเบียนทหารกองเกิน ประกาศนียบัตรของ กระทรวงศึกษาธิการ เอกสารที่ผู้กำกับการตำรวจอนุมัติให้นายสิบและพลตำรวจไป ราชการ ใบสุทธิที่เรือนจำออกให้ผู้พ้นโทษ เป็นต้น

2. เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานไม่ได้ทำขึ้น แต่ได้รับรองในหน้าที่ หมายความว่า เอกสารนั้นโดยหน้าที่ตามกฎหมายแล้วเจ้าพนักงานไม่มีหน้าที่ต้องทำ แต่เป็นเอกสารซึ่ง บุคคลอื่นทำขึ้นและเจ้าพนักงานได้รับรองตามอำนาจหน้าที่ของตนที่มีอยู่ การรับรอง หมายความว่ารับรองว่าได้มีการทำเอกสารขึ้นโดยแท้จริง แต่มิใช่รับรองข้อเท็จจริงแห่ง เอกสารนั้น¹ เช่น จำศาลรับรองคำพิพากษาซึ่งคู่ความขอให้รับรอง ใบมอบอำนาจซึ่งทำ ขึ้นแล้วนำไปให้นายอำเภอรับรอง เจ้าพนักงานหอทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทรับรองสำเนาคำ ขอดจดทะเบียนการค้า เป็นต้น

---

¹ พระวรศักดิ์พิบูลย์, ศาสตราจารย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา 1, อ่างแล้ว, หน้า 38.

3. สำเนาเอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นในหน้าที่ หมายความว่าถึงสำเนาเอกสารที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้นในหน้าที่และเจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาหนังสือราชการ รวมตลอดถึงสำเนาเอกสารต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้นในข้อ 1.

4. สำเนาของเอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ หมายความว่าสำเนาของเอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่

ข้อสังเกต

1. การที่จะถือเป็น “เอกสารราชการ” ได้นั้น จะต้องเป็น “เอกสาร” ตามบทนิยามที่ 7 เสียก่อน

2. ผู้กระทำหรือรับรองเอกสารต้องเป็นเจ้าพนักงาน คำว่า “เจ้าพนักงาน” หมายความว่ารวมถึง

ก. บุคคลที่กฎหมายระบุไว้ชัดว่าเป็นเจ้าพนักงาน

ข. บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการไม่ว่าจะเป็นประจำหรือชั่วคราวและไม่ว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนเพื่อการนั้นหรือไม่

ตัวอย่างเกี่ยวกับเอกสารราชการ

1. ใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวเป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาฎีกาที่ 925/2503)

2. ใบทะเบียนรถยนต์เป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1702/2506)

3. ใบอนุญาตมีปืนเป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาฎีกาที่ 356/2465)

4. หมายเลขทะเบียนของศาลถึงเรือนจำเป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาฎีกาที่ 266/2474)

5. หนังสือขอยืมเงินทศรองราชการมีลายเซ็นผู้บังคับบัญชาอนุมัติให้จ่ายได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 731/2509)

6. ใบทะเบียนสมรสเป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1112/2499)

7. บัตรประจำตัวข้าราชการเป็นเอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นในหน้าที่เป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2979/2522)

(9) “เอกสารสิทธิ” หมายความว่า เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ

ตามความหมายในบทนิยามนี้ แยกเอกสารสิทธิออกได้ 5 ประเภทด้วยกัน ดังนี้คือ

1. เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อให้เกิดสิทธิ คำว่า “สิทธิ” ได้แก่ ประโยชน์อันบุคคลมีอยู่ แต่ประโยชน์เป็นสิทธิหรือไม่ก็ต้องแล้วแต่ว่าบุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพหรือไม่ ถ้าบุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพ ประโยชน์ก็เป็นสิทธิ กล่าวคือ ได้รับการรับรองและคุ้มครองของกฎหมาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 124/2487) ฉะนั้นการก่อให้เกิดสิทธิจึงหมายถึงเอกสารนั้นจะเกิดผลบังคับได้ตามกฎหมาย เช่น สัญญากู้ยืมเงินซึ่งก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ให้กู้ยืมที่จะเรียกร้องเอาเงินคืนจากผู้กู้ได้

2. เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการเปลี่ยนแปลงสิทธิ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวัตถุในการชำระหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้ใหม่ เช่น ก.กู้เงินจาก ข. ไป 1,000 บาท ต่อมา ก. และ ข. ได้มาตกลงทำหนังสือกันว่าเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ก.ไม่ต้องนำเงิน 1,000 บาทมาชำระ ให้เปลี่ยนเอาน้ำตาลมาชำระแทนเงิน 1,000 บาท

3. เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการโอนสิทธิ หมายความว่า การโอนสิทธิเรียกร้องกู้ยืมนั้นให้แก่บุคคลอื่นไป และแจ้งการโอนสิทธิให้ผู้กู้ยืมทราบแล้ว สิทธิเรียกร้องของผู้กู้ยืมเดิมจึงโอนไปอยู่กับบุคคลอื่นที่รับโอนนั้น ทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิเรียกร้องเงินกู้ยืมจากผู้กู้ได้โดยตรง

4. เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการ สงวนสิทธิ หมายความว่า สิทธินั้นบุคคลได้มีอยู่แล้ว แต่ที่ทำนิติกรรมก็เพื่อ สงวนไว้ซึ่งสิทธิอันจะเสียไป เช่น การกู้ยืมเงินที่จะหมดอายุความ 10 ปี ผู้ให้กู้จึงให้ผู้กู้ทำหนังสือรับสภาพหนี้ไว้ ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง เป็นการ สงวนสิทธิเรียกร้อง หรือในกรณีที่ให้ผู้ค้ำประกันทำสัญญาประกันเพื่อการชำระหนี้ หรือนำทรัพย์สินมาจำนองเป็นประกัน เป็นต้น

5. เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการระงับสิทธิ เช่น การชำระหนี้ เจ้าหน้อออกไปรับเงินแก่ลูกหนี้ หนังสือปลดหนี้จึงเป็นหลักฐานแห่งการระงับสิทธิ

ตัวอย่างเกี่ยวกับเอกสารสิทธิ

1. หนังสือมอบอำนาจ “ให้จัดการแทนเจ้าของที่ดินอย่างใดอย่างหนึ่งแทนเจ้าของที่ดิน” นั้น เป็นเอกสารที่บุคคลธรรมดาทำขึ้น จึงมิใช่หนังสือราชการและมีใช้เอกสารสิทธิเพราะมิใช่เป็นหนังสือสำคัญแก่การตั้งกรรมสิทธิ์ หรือเป็นหลักฐานแห่งการเปลี่ยนแปลงหรือเลิกจ้างโอนกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด (คำพิพากษาฎีกาที่ 668/2502)

2. คำร้องทุกข์ของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา มิใช่เอกสารสิทธิตามมาตรา 1(9) ฉะนั้นแม้จะได้ความว่าจำเลยเจตนาทุจริตหลอกลวงให้ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ก็ดี ก็ลงโทษจำเลยฐานฉ้อโกงตามมาตรา 341 ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 928/2506)

3. แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ด.1) เป็นเอกสารสิทธิ (คำพิพากษาฎีกาที่ 456/2506)

4. ในการซื้อเชื่อสินค้าต่าง ๆ เมื่อผู้ขายนำส่งสิ่งของที่ผู้ซื้อสั่งซื้อนั้น ผู้นำส่งได้เขียนรอกรายการสิ่งของที่นำส่งและราคาลงในบิลด้วย เมื่อฝ่ายผู้ซื้อตรวจสอบสิ่งของและราคาถูกต้องกับจำนวนที่ฝ่ายผู้ขายนำส่งแล้ว ก็ลงลายมือชื่อผู้รับในบิลนั้นมอบให้แก่ผู้นำส่งสิ่งของไป บิลซื้อเชื่อสินค้าต่าง ๆ รายนี้จึงเป็นหลักฐานแห่งการก่อหนี้สินและสิทธิเรียกร้อง ซึ่งเป็นเอกสารสิทธิตามกฎหมาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 584/2508)

5. สลากกินแบ่งเป็นเอกสารสิทธิเท่านั้น มิใช่เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาฎีกาที่ 557/2509)

6. ข้าราชการทำรายงานการเดินทางพร้อมกับใบสำคัญเพื่อหักใช้เงินยืมทดลองโดยมีลายเซ็นปลอมของผู้บังคับบัญชาว่าตรวจแล้ว เป็นการปลอมเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาฎีกาที่ 731/2509)

7. คำว่า “เอกสารสิทธิ” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(9) นั้นมุ่งหมายถึงเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิหรือหนี้สินทุกอย่าง หนังสือรับรองทรัพย์สินที่ยื่นขอประกันตัวจำเลยต่อศาลซึ่งผู้ยื่นดังกล่าวรับรองต่อศาลว่าหลักทรัพย์ตามบัญชีคำร้องขอประกันเป็นของผู้เอาประกันหากบังคับแก่ทรัพย์สินตามสัญญาประกันไม่ได้ หรือได้ไม่ครบ ผู้ทำหนังสือรับรองทรัพย์สินยอมรับผิดใช้เงินจนครบ ซึ่งเท่ากับเป็นหนังสือสัญญาค้ำประกันผู้ขอประกันต่อศาลอีกชั้นหนึ่ง เป็นเอกสารสิทธิตามความหมายของบทบัญญัติดังกล่าว (คำพิพากษาฎีกาที่ 263/2513)

8. แบบสำรวจที่บริษัทการค้ามอบให้แก่ลูกจ้างของบริษัทเพื่อไปสำรวจและกรอกรายการสินค้าจำหน่ายตามร้านซึ่งเป็นลูกค้าของบริษัท กับกรอกรายการสินค้าที่ได้จ่ายชดเชยให้ร้านค้าเหล่านั้นตามกฎหมายของบริษัท เป็นหลักฐานแสดงการจ่ายสินค้าชดเชยให้แก่ร้านค้าเหล่านั้น หากใช้หลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิแต่ประการใดไม่ ไม่ใช่เอกสารสิทธิ (คำพิพากษาฎีกาที่ 554/2514)

9. สำเนาบันทึกข้อตกลงเรื่องกรรมสิทธิ์รวมที่พิมพ์ลงในแบบพิมพ์ ท.ด.70 ของสำนักงานที่ดินซึ่งให้เจ้าพนักงานรับรองสำเนาว่าถูกต้อง และมีได้มีอะไรแสดงให้เห็นว่าเป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือรับรองในหน้าที่ ย่อมไม่เป็นเอกสารราชการ แต่เป็นเอกสารที่แสดงถึงการมีกรรมสิทธิ์รวมในที่ดิน จึงเป็นเอกสารสิทธิ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1731/2514)

10. เอกสารที่มีข้อความว่าจำเลยที่ 1 ซื่อที่ดินโดยลงชื่อโจทก์เป็นผู้ซื้อแทนจำเลยที่ 1 ต้องการที่ดินเมื่อใด โจทก์จะโอนโฉนดคืนให้ นั้น เป็นหลักฐานแห่งการเปลี่ยนแปลงสิทธิของโจทก์ในที่ดิน จึงเป็นเอกสารสิทธิ (คำพิพากษาฎีกาที่ 709/2516)

11. ใบเสร็จรับเงินค่าภาษีรถยนต์ที่ทางราชการออกให้ ย่อมเป็นหลักฐานแสดงว่าทางราชการได้รับชำระค่าภาษีรถยนต์ไว้แล้ว มีผลทำให้การเก็บภาษีรถยนต์ของรัฐเป็นอันเสร็จสิ้นไป จึงเป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2266-2278/2519)

12. จำเลยเป็นพนักงานประจำเขียนใบเสร็จรับเงินก่อนแรกให้ผู้ชำระเงิน 35 บาท แต่เขียนสำเนาที่รองส่งคลังและที่รองสามติดอยู่ในเล่มรายละ 25 บาทบ้าง 10 บาทบ้าง ลงวันคนละวันส่งเงินตามสำเนา ยักยอกเงินที่เหลือ ดังนั้นเป็นการปลอมเอกสารสำเนาใบเสร็จรับเงินอันเป็นเอกสารสิทธิ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1653/2520)

13. ใบมอบอำนาจให้จดทะเบียนแก่โฉนดที่ดินมอบให้ทำนิติกรรมแทน ไม่ใช่หลักฐานแห่งการก่อตั้งสิทธิ ไม่ใช่เอกสารสิทธิ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2417/2520)

14. ใบมอบอำนาจให้ไต่ถอนจำนองและจำนองใหม่ เป็นแต่มอบอำนาจให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งแทน ไม่ใช่เอกสารสิทธิ (คำพิพากษาฎีกาที่ 534/2522)

15. ใบรับรองของผู้ขอรับเงินช่วยเหลือคำรักษาพยาบาลเป็นคำชี้แจงของผู้ขอเบิกเงิน บันทึกของเจ้าหน้าที่ว่าตรวจถูกต้องอนุมัติให้จ่ายเป็นคำชี้แจงของเจ้าหน้าที่บัญชี

(10) “ลายมือชื่อ” หมายความว่ารวมถึงลายพิมพ์นิ้วมือ และเครื่องหมายที่บุคคลลงไว้แทนลายมือชื่อของตน

ตามความหมายของบทนิยามนี้ แยกออกได้ 3 ประเภท คือ

1. ลายมือชื่อ (ลายเซ็นชื่อ) เป็นตัวอักษรของเจ้าของชื่อ เช่น นาย ก. ชื่อสัตย์
2. ลายพิมพ์นิ้วมือ ได้แก่ ลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลผู้ลงลายมือชื่อตัวเองเป็นตัวอักษรไม่ได้ จึงเป็นพิมพ์ลายนิ้วมือแทน
3. เครื่องหมายอื่นซึ่งบุคคลลงไว้แทนลายมือชื่อ เช่น การใช้ตราหยั้ห้อยประทับแทนการลงลายมือชื่อเป็นปกติ ถือว่าเสมอกับลงลายมือชื่อ หรืออาจจะใช้แกงไตหรือเครื่องหมายอื่นทำนองเดียวกันก็ได้

(11) “กลางคืน” หมายความว่า เวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้นตามความหมายของบทนิยามนี้ กลางคืนถือเอาการขึ้นและตกของพระอาทิตย์เป็นเกณฑ์ ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามฤดูกาล อันทำให้มืดหรือสว่างนี้กำหนดเป็นเวลาไม่ได้ มิได้ถือเวลาตามนาฬิกาซึ่งคงที่อยู่ตลอดปี ที่ว่าพระอาทิตย์ขึ้นหรือตกนั้นหมายความว่าดวงอาทิตย์ขึ้นหรือตกจากขอบฟ้า มิได้ดูเอาจากแสงของพระอาทิตย์ ซึ่งแสงนี้ตามปกติจะมีมาก่อนดวงอาทิตย์ขึ้นหรือยังมีแสงอยู่หลังจากพระอาทิตย์ตกแล้ว ดังนั้นกรณีที่จะถือว่าเป็นเวลากลางคืนจึงหมายถึงเวลาที่ดวงอาทิตย์ตกพ้นขอบฟ้าไปแล้ว แต่ในระหว่างที่ดวงอาทิตย์กำลังตกยังถือว่าเป็นเวลากลางวัน ถ้าตกพ้นทั้งดวงแล้วจึงจะเป็นเวลากลางคืน ส่วนเวลากลางวันคือเมื่อพระอาทิตย์ได้โผล่ขึ้นมาพ้นดวงจากขอบฟ้าแล้วถ้ากำลังจะขึ้นก็ถือว่าเป็นเวลากลางคืน “เส้นขอบฟ้า” หมายถึงเส้นที่ฟ้าจดกับพื้นโลกซึ่งพื้นโลกมีทั้งน้ำ ภูเขา ตลอดจนจันป่า และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ

(12) “คุมขัง” หมายความว่า คุมตัว ควบคุม ขัง กักขัง หรือจำคุก

ตามบทนิยามนี้ได้ให้ความหมายของคำว่า “คุมขัง” ไว้ 5 ประเภท คือ

1. คুমตัว คือคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลตามมาตรา 39, 48, 49
2. ควบคุม หมายถึงการคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวนตามมาตรา 2(21) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
3. ชัง หมายถึงการกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล ตามมาตรา 2(22) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
4. กักขัง คือโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18(3)
5. จำคุก คือโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18(2)

(13) “ค่าไถ่” หมายความว่า ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่เรียกเอาหรือให้ เพื่อแลกเปลี่ยนเสรีภาพของผู้ถูกเอาตัวไป ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยว หรือผู้ถูกกักขัง

ตามความหมายของบทนิยามนี้ กรณีจะถือว่าเป็น “ค่าไถ่” จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการคือ

1. ต้องเป็นทรัพย์สินหรือประโยชน์ คำว่า “ทรัพย์สิน” ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินนั้นหมายความรวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้” เช่น ที่ดิน บ้านเรือน ตึก ทองคำ เพชรนิลจินดา รถยนต์ หรือวัตถุอื่นใดที่มีราคาและถือเอาได้ คำว่า “ประโยชน์” นั้นรวมทั้งประโยชน์ที่ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สินด้วย เช่น ยกลูกสาวให้ ให้ถอนฟ้องคดีที่ถูกฟ้องอยู่ในศาล

2. ทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้น ต้องเป็นสิ่งที่ผู้กระทำเรียกเอาหรือฝายผู้ถูกเอาตัวไป ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังให้เองก็ได้ ประโยชน์ที่เรียกเอานี้ไม่มีข้อจำกัดว่าควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งต่างกับทุจริตในมาตรา 1(1) ฉะนั้นถึงแม้จะเป็นประโยชน์ที่ควรได้ แต่ถ้าเรียกเอาโดยวิธีการเพื่อแลกเปลี่ยนเสรีภาพของผู้ถูกเอาตัวไป ก็ถือว่าเป็นค่าไถ่แล้ว

3. ในการเรียกทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้น ต้องเป็นการเรียกเอาหรือให้เพื่อแลกเปลี่ยนเสรีภาพของผู้ถูกเอาตัวไป ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขัง

เมื่อประกอบด้วยหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ประการแล้ว จึงเป็น “ค่าไถ่”

(14) “บัตรอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า

(ก) เอกสารหรือวัตถุอื่นใดไม่ว่าจะมีรูปลักษณะใดที่ผู้ออกได้ออกให้แก่ผู้มีสิทธิใช้ซึ่งจะระบุชื่อหรือไม่ก็ตาม โดยบันทึกข้อมูลหรือรหัสไว้ด้วยการประยุกต์ใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ไฟฟ้า คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า หรือวิธีอื่นใดในลักษณะคล้ายกัน ซึ่งรวมถึงการประยุกต์ใช้วิธีทางแสงหรือวิธีการทางแม่เหล็กให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข รหัสหมายเลขบัตร หรือสัญลักษณ์อื่นใด ทั้งที่สามารถมองเห็นและมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า

(ข) ข้อมูล รหัส หมายเลขบัญชี หมายเลขชุดทางอิเล็กทรอนิกส์หรือเครื่องมือทางตัวเลขใดๆ ที่ผู้ออกได้ออกให้แก่ผู้มีสิทธิใช้ โดยมีได้มีการออกเอกสารหรือวัตถุอื่นใดให้ แต่มีวิธีการใช้ทำนองเดียวกับ (ก) หรือ

(ค) สิ่งอื่นใดที่ใช้ประกอบกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของ

(15) “หนังสือเดินทาง” หมายความว่า เอกสารสำคัญประจำตัวไม่ว่าจะมีรูปร่างลักษณะใดที่รัฐบาลไทย รัฐบาลต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศออกให้แก่บุคคลใดเพื่อใช้แสดงตนในการเดินทางระหว่างประเทศ และให้หมายความรวมถึงเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางและแนบหนังสือเดินทางที่ยังไม่ได้กรอกข้อความเกี่ยวกับผู้ถือหนังสือเดินทางด้วย

บทที่ 4 การใช้กฎหมายอาญา

ส่วนที่ 1 เวลาที่กฎหมายอาญาใช้บังคับ

มีหลักทั่วไปของกฎหมายอาญาว่า กฎหมายไม่มีผลหลัง คำว่า “กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง” หมายความว่ากฎหมายจะไม่มีผลย้อนหลังไปใช้บังคับแก่ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นก่อนวันที่กฎหมายใช้บังคับ สำหรับกฎหมายอาญา การที่กฎหมายอาญาจะไม่มีผลย้อนหลังจึงหมายความว่ากฎหมายอาญาจะไม่มีผลย้อนหลังไปลงโทษบุคคลหรือเพิ่มโทษบุคคลให้หนักยิ่งขึ้น¹ เพราะฉะนั้นการกระทำที่บุคคลจักต้องรับโทษอาญามักจะต้องเป็นการกระทำผิดต่อกฎหมายที่ใช้อยู่ “ในขณะที่กระทำนั้น” ถ้าในขณะที่กระทำนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ แต่มาบัญญัติในภายหลังว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ก็จะไม่ย้อนไปลงโทษผู้กระทำไม่ได้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักที่ว่ากฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 จึงบัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 บัญญัติว่า “บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้น จะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้เวลาที่กระทำความผิดมิได้”

ที่ว่า “ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด ฯลฯ หมายความว่า การกระทำอันที่เป็นองค์ความผิดต้องได้กระทำในระหว่างที่กฎหมายซึ่งบัญญัติความผิดขึ้นนั้นกำลังใช้บังคับอยู่ ถ้าหากการกระทำบางอันกระทำเมื่อกฎหมายบัญญัติความผิดขึ้นแล้ว แต่บางอันกระทำเมื่อยังไม่มีกฎหมายบัญญัติเช่นนั้น ทำให้การกระทำเมื่อกฎหมายบัญญัติความผิดขึ้นแล้วไม่ครบองค์ความผิด นอกจากจะนำเอาการ

¹ หยุต แสงอุทัย, ศาสตราจารย์ ดร., กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, อ่างแล้ว, หน้า 35.

จึงสรุปได้ว่า บุคคลจะรับโทษอาญาต่อเมื่อ

1. กระทำการที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด และ
2. กฎหมายนั้นกำหนดไว้ (โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดจะต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในบทกฎหมายนั้น)

จากหลัก 2 ประการนี้ จึงแยกอธิบายได้ 3 ประการคือ

1. มีกฎหมายแล้ว หมายความว่า ขณะกระทำนั้นต้องมีกฎหมายบัญญัติว่า การกระทำนั้นเป็นความผิด หากในขณะกระทำไม่มีกฎหมาย ภายหลังจะออกกฎหมายย้อนหลัง โดยถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดมิได้ กล่าวคือ จะลงโทษทางอาญาแก่บุคคลใดได้ก็ต่อเมื่อเขาได้กระทำการที่กฎหมายซึ่งใช้อยู่ขณะที่เขากระทำนั้น บัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ ทั้งนี้เป็นไปตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า NULLUM SINE LEGE NULLA POENNA SINE LEGE¹ (แปลตามตัวได้ว่า ไม่มี ความผิดโดยไม่มีกฎหมาย ไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย)

คำว่า “กฎหมาย” หมายความว่า กฎหมายลายลักษณ์อักษร ได้แก่บทกฎหมายที่ตราขึ้นโดยอำนาจนิติบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ เช่น ประมวลกฎหมายพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดที่มีพระราชบัญญัติอนุมัติในภายหลัง กฎกระทรวง ประกาศหรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัติ

---

¹ดร.อุทิศ แสนโกศิก, กฎหมายอาญามาตรา 1 (พระนคร: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525), หน้า 301.

คำว่า “ขณะกระทำความผิด” คือขณะใด¹

1. ขณะลงมือ
2. ขณะผลเกิดขึ้น
3. ถือเอาทั้งขณะลงมือและขณะผลเกิดขึ้นเป็นขณะกระทำความผิด

²โดยทั่วไปแล้วต้องถือว่ากฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำความผิดคือกฎหมายที่ใช้ในขณะลงมือกระทำความผิด ไม่ใช่กฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะที่ผลแห่งการกระทำความผิดเกิดขึ้น เช่น แต่งเขียนจดหมายมีข้อความหมิ่นประมาทคำสั่งไปจังหวัดเชียงใหม่ ขณะที่เขียนกฎหมายกำหนดโทษไว้เล็กน้อย สมมติว่าเมื่อจดหมายไปถึงผู้รับที่เชียงใหม่มีกฎหมายเพิ่มโทษสูงขึ้น ถ้าจะถือว่าขณะที่กระทำความผิดคือขณะที่ผลของการกระทำเกิดขึ้นก็ต้องถือว่าความผิดเกิดขึ้นเมื่อจดหมายถึงผู้รับที่เชียงใหม่ และเห็นได้ชัดว่าการที่จะเอากฎหมายที่เพิ่มโทษสูงมาลงโทษแต่งที่ลงมือเขียนจดหมายมาก่อนประกาศใช้กฎหมายที่เพิ่มโทษให้สูงขึ้นนั้น ย่อมไม่เป็นความยุติธรรมแก่แดง ซึ่งถ้าใช้กฎหมายในขณะที่แต่งลงมือเขียนจดหมายหมิ่นประมาท แแดงก็จะได้รับโทษเบา

จากหลักดังกล่าวข้างต้น กฎหมายอาญาเมื่อบัญญัติขึ้นประกาศใช้และมีผลบังคับแล้ว ตั้งแต่นั้นไปผู้ใดกระทำการอย่างกฏหมายอาญานั้นบัญญัติห้ามไว้ ก็จะมีผลผิดและถูกลงโทษ กฎหมายอาญาจึงบัญญัติขึ้นมาให้มีผลบังคับในปัจจุบันและอนาคตเท่านั้น

ดังนั้น การกระทำที่เป็นความผิดนี้ไม่ว่าความผิดที่ห้ามมิให้บุคคลกระทำหรือความผิดที่บังคับให้บุคคลกระทำนี้จะต้องมีองค์ประกอบของการกระทำและองค์ประกอบของจิตใจจึงจะเป็นความผิด เช่น เรื่องลักทรัพย์ องค์ประกอบของการกระทำคือเอาทรัพย์ของผู้อื่นไป องค์ประกอบของจิตใจก็คือมีเจตนาทุจริต

2. โทษที่จะลง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ได้กำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ 5 สถานคือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ซึ่งโทษเหล่านี้จะลงแก่ผู้กระทำความผิดได้ต่อเมื่อได้กระทำการที่กฎหมายซึ่งใช้ขณะที่ยกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ในกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดนั้น

¹หยุด แสงอุทัย, ศาสตราจารย์ ดร., กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, อ่างแล้ว, หน้า 36.

²หยุด แสงอุทัย, ศาสตราจารย์ ดร., อ่างแล้ว, หน้า 36.

หลักเกณฑ์สำคัญตามมาตรา 2 วรรคแรกแห่งประมวลกฎหมายอาญามีดังนี้

1. กฎหมายอาญาจะย้อนหลังให้เป็นผลร้ายมิได้
2. กฎหมายอาญาจะต้องบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้แน่นอนและชัดเจน
3. กฎหมายอาญาจะต้องตีความโดยเคร่งครัด

1. กฎหมายอาญาจะย้อนหลังให้เป็นโทษมิได้ หมายความว่า กฎหมายอาญาจะใช้บังคับได้ในขณะกระทำเท่านั้น หากในขณะกระทำไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ต่อมาจะมีการออกกฎหมายย้อนหลังให้การกระทำนั้นเป็นความผิดไม่ได้ หรือในขณะกระทำนั้นได้มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ต่อมาจะออกกฎหมายย้อนหลังเพิ่มโทษการกระทำดังกล่าวให้หนักขึ้นมิได้

2. กฎหมายอาญาจะต้องบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้แน่นอนและชัดเจน เนื่องจากในมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญาใช้คำว่า “บัญญัติเป็นความผิด” ฉะนั้นกฎหมายอาญาที่บัญญัติมาใช้บังคับจึงต้องบัญญัติให้แน่นอนและชัดเจนไม่คลุมเครือ เพื่อผู้ปฏิบัติตามกฎหมายจะได้รู้ล่วงหน้าว่าการกระทำหรืองดเว้นกระทำใดเป็นความผิดหรือไม่ สำหรับด้านผู้ใช้กฎหมายจะเป็นการสะดวกในทางปฏิบัติและการใช้ดุลพินิจตามใจตนเองไม่ได้ ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

3. กฎหมายอาญาจะต้องตีความโดยเคร่งครัด เมื่อกฎหมายอาญาได้บัญญัติโดยแน่นอนและชัดเจนแล้วเวลาจะใช้กฎหมายอาญาบังคับจะต้องตีความโดยเคร่งครัดตามตัวอักษร

หลักการตีความโดยเคร่งครัดนี้ หมายความว่า ¹

- ก. จะนำบทกฎหมายใกล้เคียง (Analogy) มาใช้ให้เป็นผลร้ายมิได้
- ข. จะนำจารีตประเพณีมาใช้ให้เป็นผลร้ายมิได้

---

¹เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, ผศ.ดร., กฎหมายอาญาภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), หน้า 20-25.

หลักที่ว่ากฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลังนั้น เคยกล่าวมาแล้วว่ามีผลย้อนหลังไปเป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิด แต่ถ้าบัญญัติไว้ให้ย้อนหลังไปในทางที่เป็นผลดีก็ไม่อยู่ในข้อห้าม โดยเหตุนี้ประมวลกฎหมายอาญาจึงได้มีบทบัญญัติยกเว้นหลักเรื่องกฎหมายมีผลย้อนหลังอยู่สองกรณีดังต่อไปนี้ คือ

1. กรณีที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายในภายหลัง การกระทำนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป และ
2. กรณีที่กฎหมายใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในภายหลังการกระทำความผิด

1. กรณีที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายในภายหลัง การกระทำนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 2 วรรค 2 ว่า “ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง”

ตามความในมาตรา 2 วรรค 2 นี้ เป็นเรื่องบทบัญญัติของกฎหมายในภายหลังได้ยกเลิกกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิด ซึ่งการยกเลิกนี้อาจยกเลิกโดยตรงโดยระบุข้อความให้ยกเลิกกฎหมายเก่าไว้ในกฎหมายใหม่ก็ได้ หรืออาจเป็นแต่เพียงกฎหมายใหม่มีข้อความทับหรือขัดแย้งกับกฎหมายเก่าก็ได้

ปัญหาว่าถ้ามีการยกเลิกพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศ หรือคำสั่งเทศบัญญัติ หรือข้อบังคับที่ออกตามพระราชบัญญัติ แต่ตัวพระราชบัญญัตินั้นเองยังคงอยู่ตามเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ จะมีผลตามมาตรา 2 วรรค 2 นี้ด้วยหรือไม่ ปัญหานี้เข้าใจว่าคงไม่ถือเคร่งครัดว่าสิ่งที่ยกเลิกนั้นจะต้องเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น แม้จะยกเลิกแต่สิ่งที่บัญญัติขึ้นตามอำนาจพระราชบัญญัติก็ใช้บังคับตามมาตรา 2 วรรค 2 ได้ เช่น ทำความผิดต่อพระราชกฤษฎีกาควบคุมการจำหน่ายรำ พ.ศ. 2486 ออกตามความในพระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะคับขัน พ.ศ. 2485 ถ้าต่อมาพระราชกฤษฎีกานั้นยกเลิกไป สิทธิฟ้องร้องคดีนั้นก็ระงับไป การตีความคำว่ากฎหมาย

กรณีตามมาตรา 2 วรรค 2 มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายในภายหลังยกเลิก ความผิดแห่งกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้น ผลคือ

1) ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากความผิดโดยอัตโนมัติ เช่น ผู้ที่กระทำความผิดซ้ำเราผิดธรรมดาตามนุษย์ อันเป็นความผิดตามมาตรา 242 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา แต่ตามประมวลกฎหมายอาญา การกระทำซ้ำเราผิดธรรมดาตามนุษย์นี้หาเป็นความผิดต่อกฎหมายไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ถ้าบุคคลใดกระทำความผิดฐานกระทำซ้ำเราผิดธรรมดาตามนุษย์ในขณะใช้กฎหมายลักษณะอาญา เมื่อถึงวันที่ประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับ (วันที่ 1 มกราคม 2500) ผู้นั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด ถ้าสั่งจับหรือตามจับตัวอยู่ ให้เป็นอันระงับไม่จับตัวต่อไป หรือถ้ากำลังสอบสวนให้ปล่อยตัวไป ถ้ากำลังพิจารณาในศาลก็ให้ปล่อยตัวไปเช่นกัน หรือถ้าถูกคุมขังอยู่ในอำนาจศาลศาลก็ต้องปล่อยตัวผู้นั้นไป

2) ในกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิด หมายความว่า ถ้าบุคคลใดเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ ก็ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลนั้นกลับเป็นผู้บริสุทธิ์อีกครั้ง และถ้าหากกำลังรับโทษอยู่ ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลงโดยปล่อยตัวผู้นั้นไป ตัวอย่างเช่น โจทก์ฟ้องจำเลยข้อหาพยายามฆ่าและมีอาวุธปืนผิดกฎหมายไว้ในครอบครอง ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยผิดทั้งสองฐาน แต่ลงโทษฐานพยายามฆ่าอันเป็นกระทำความผิด จำเลยอุทธรณ์เฉพาะข้อหาพยายามฆ่า แต่ระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ มีพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510 ออกมาให้ผู้มีอาวุธปืนไปขออนุญาตภายใน 90 วัน โดยไม่ต้องรับโทษ เมื่อศาลอุทธรณ์ยกฟ้องทั้งสองข้อหาและโจทก์ฎีกาคัดค้านขึ้นมา ดังนี้แม้ความผิดฐานมีอาวุธปืนจะถึงที่สุดแล้ว แต่โดยเหตุที่ศาลฎีกายกฟ้องฐานพยายามฆ่า เมื่อจะลงโทษฐานมีอาวุธปืนซึ่งศาลชั้นต้นมิได้กำหนดโทษฐานนี้ไว้ คดีก็ต้องบังคับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ซึ่งบัญญัติว่า แม้คดีถึงที่สุดแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิด จึงเป็นอันว่าศาลฎีกาจะกำหนดโทษให้ลงแก่จำเลยในความผิดฐานนี้อีกไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 289/2512)

ข้อสังเกต มาตรา 2 วรรค 2 นี้ ใช้บังคับตั้งแต่ก่อนฟ้อง ก่อนมีคำพิพากษาและตลอดไปจนถึงกรณีที่ให้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้วด้วย กล่าวคือ การสอบสวนฟ้อง หรือพิจารณาพิพากษาคดีต้องยุติลงเมื่อยกเลิกความผิดตามกฎหมายเก่า แม้มีคำพิพากษาถึงที่สุด แล้วการบังคับคดีเฉพาะในเรื่องลงโทษตามคำพิพากษาก็ยุติลงเพียงนั้น

2. กรณีที่กฎหมายใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในภายหลังกระทำความผิด หมายความว่า ทั้งกฎหมายเก่าและใหม่ยังเป็นความผิดอยู่ ประมวลกฎหมายอาญาจึงบัญญัติให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณมาบังคับ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 ความเป็นว่า “ถ้ากฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ภายหลังการกระทำความผิด ให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดไม่ว่าในทางใด เว้นแต่คดีถึงที่สุดแล้ว แต่ในกรณีคดีถึงที่สุดแล้วดังต่อไปนี้

(1) ถ้าผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษ หรือกำลังรับโทษอยู่ และโทษที่กำหนดตามคำพิพากษาหนักกว่าโทษที่กำหนดตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง เมื่อสำนวนความปรากฏแก่ศาล หรือเมื่อผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น ผู้อนุบาลของผู้นั้น หรือพนักงานอัยการร้องขอให้ศาลกำหนดโทษเสียใหม่นี้ ถ้าปรากฏว่าผู้กระทำความผิดได้รับโทษมาบ้างแล้ว เมื่อได้คำนึงถึงโทษตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังหากเห็นเป็นการสมควร ศาลจะกำหนดโทษน้อยกว่าโทษขั้นต่ำที่กฎหมายบัญญัติในภายหลังกำหนดไว้ถ้าหากมีก็ได้ หรือถ้าเห็นว่าโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาแล้วเป็นการเพียงพอ ศาลจะปล่อยผู้กระทำความผิดไปก็ได้

(2) ถ้าศาลพิพากษาให้ประหารชีวิตผู้กระทำความผิด และตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด และตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไม่ถึงประหารชีวิต ให้งดการประหารชีวิตผู้กระทำความผิด และให้ถือว่าโทษประหารชีวิตตามคำพิพากษาได้เปลี่ยนเป็นโทษสูงสุดที่จะพึงลงได้ตามกฎหมายที่บัญญัติภายหลัง”

ตามความในมาตรา 3 นี้ ถ้ากฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดกับกฎหมายที่ใช้ภายหลังกระทำความผิดแตกต่างกัน ให้ใช้กฎหมายส่วนที่เป็นคุณบังคับสำหรับกรณีที่กฎหมายแตกต่างและเป็นคุณกว่า เช่น

1. ประเภทของโทษย่อมหนักเบากว่ากันตามลำดับในมาตรา 18 กล่าวคือ ต้องถือโทษประหารชีวิตหนักกว่าโทษจำคุก โทษจำคุกหนักกว่าโทษกักขัง โทษกักขังหนักกว่าโทษปรับ และโทษปรับหนักกว่าโทษริบทรัพย์สิน เช่น ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 339(2) โทษจำคุกไม่เกิน 10 วัน หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามกฎหมายใหม่มีโทษปรับอย่างเดียวคือไม่เกิน 500 บาท กฎหมายใหม่ มาตรา 393 เป็นคุณกว่า

2. อัตราโทษ

ก. อัตราโทษประเภทเดียวกัน ต้องถือตามอัตราโทษชั้นสูงที่กำหนดไว้ในกฎหมาย มิใช่ดูแต่กำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งใช้กฎหมายที่อัตราโทษชั้นสูงเบากว่าลงโทษ

ข. อัตราโทษชั้นสูงในประเภทเดียวกันเท่ากัน เช่นโทษจำคุกอย่างสูงเท่ากัน แต่กฎหมายเก่าลงโทษทั้งจำทั้งปรับ กฎหมายใหม่เป็นโทษจำคุกหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับได้สามสถาน วินิจฉัยว่ากฎหมายใหม่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 313/2500)

ค. อัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน 10 ปีเท่ากัน แต่กฎหมายเก่ามีโทษขั้นต่ำ 5 ปี กฎหมายใหม่ไม่มีโทษขั้นต่ำ วินิจฉัยว่ากฎหมายใหม่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่า ต้องใช้กฎหมายใหม่ เมื่อจำเลยรับสารภาพ โจทก์ไม่ต้องสืบพยานประกอบศาลก็พิจารณาลงโทษจำเลยได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1303/2503)

3. กฎหมายที่กำหนดให้บุคคลรับผิดในทางอาญาน้อยกว่า เช่นกฎหมายในขณะกระทำความผิดเพียงแต่กระทำโดยประมาทก็เป็นความผิด แต่กฎหมายในภายหลังต้องกระทำโดยเจตนาจึงเป็นความผิด กฎหมายใหม่เป็นคุณกว่า

4. เหตุเพิ่มโทษฐานไม่ชัดหลาบ ถ้าไม่ต้องด้วยกฎหมายทั้งเก่าและใหม่ที่จะเพิ่มโทษ ก็เพิ่มโทษไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 309/2500) ถ้าอัตราการเพิ่มโทษต่างกัน ก็ต้องเพิ่มตามกฎหมายที่เบากว่า

5. เหตุยกเว้นหรือลดโทษ ถ้ามีในกฎหมายขณะกระทำความผิดหรือก่อนพิพากษาคดี ย่อนำกฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดมากที่สุดมาใช้ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1336/2494)

6. กฎหมายเก่าและกฎหมายใหม่บัญญัติว่าการกระทำความผิดใดเป็นความผิดอันยอมความได้ กฎหมายที่บัญญัติเช่นนั้นย่อมเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่ากฎหมายที่มีได้บัญญัติเช่นนั้น

7. อายุความ กฎหมายที่กำหนดอายุความสั้นกว่าย่อมเป็นคุณกว่าการใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณนี้ จะใช้เฉพาะก่อนคดีถึงที่สุดเท่านั้น แต่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3 วรรค 2 ก็ได้บัญญัติยกเว้นให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแม้คดีจะถึงที่สุดแล้วไว้ 2 กรณี คือ

ก. กรณีที่ผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างอื่นนอกจากโทษประหารชีวิต

1. ผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษ หรือกำลังรับโทษตามคำพิพากษาอยู่ ถ้าผู้กระทำความผิดรับโทษไปแล้ว ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น ชำระค่าปรับไปแล้วเท่าใดไม่มีการรื้อฟื้นคืนค่าปรับ จะมีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะโทษที่ยังไม่ได้รับเท่านั้น

2. โทษที่กำหนดตามคำพิพากษาสูงกว่าโทษที่กำหนดตามกฎหมายใหม่ ต้องถือตามโทษที่กำหนดให้ลงแก่จำเลยในผลสุดท้ายหลังจากลดโทษแล้ว อันไหนเป็นคุณกว่า ให้ใช้อันนั้น

ทั้งข้อ 1 และ ข้อ 2 นี้ ถ้าสำนวนความนั้น

- 1) ศาลเห็นเอง
- 2) ผู้กระทำผิดร้องขอ
- 3) ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้กระทำผิดร้องขอ
- 4) ผู้อนุบาลของผู้กระทำผิดร้องขอ
- 5) พนักงานอัยการร้องขอ

ให้ศาลกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้นั้นต่อไปเสียใหม่ตามอัตราโทษที่บัญญัติภายหลังโดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้วประกอบด้วย ซึ่งศาลอาจกำหนดโทษน้อยกว่าโทษขั้นต่ำก็ได้ หรือถ้ารับโทษมาพอแล้วจะปล่อยตัวไปเลยก็ได้

ข. กรณีผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หมายความว่า ผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายที่ใช้ในขณะที่กระทำความผิด หากในระหว่างที่ยังไม่ได้ลงโทษได้มีกฎหมายใหม่

ข้อสังเกต มาตรา 2 วรรค 2 กับมาตรา 3 ต่างกันที่ว่า มาตรา 2 วรรค 2 เป็นเรื่องกฎหมายใหม่บัญญัติยกเลิกหรือมีข้อความทับหรือแย้งกับกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดเสียทีเดียว แต่มาตรา 3 เป็นเรื่องบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายหลังกระทำความผิดและกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดนั้นต่างก็ยังมีผลอยู่ เพียงแต่กฎหมายที่บัญญัติในภายหลังได้แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงอันเป็นคุณ ก็ใช้กฎหมายใหม่บังคับ หากกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดเป็นคุณกว่า ก็ใช้กฎหมายในขณะกระทำความผิดบังคับ

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาเกี่ยวกับมาตรา 2

คำพิพากษากฎีกาที่ 1294/2510 ศาลพิพากษาถึงที่สุดจำคุกจำเลย ตาม พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ 2 ปี ระหว่างรับโทษมี พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 มาตรา 5 ให้นำปิ่นไปมอบแก่นายทะเบียนภายใน 90 วัน แล้วไม่ต้องรับโทษ ดังนี้ไม่ได้บัญญัติว่าไม่เป็นความผิดต่อไป จึงปล่อยตัวตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรค 2 ไม่ได้

คำพิพากษากฎีกาที่ 883/2520 จำเลยมีอาวุธปืนระหว่างพิจารณาของศาลฎีกามี พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 มาตรา 3, 4 ให้นำปิ่นมาขอจดทะเบียนได้ใน 90 วัน โดยไม่ต้องรับโทษ ศาลฎีกาพิพากษาเมื่อพ้น 90 วัน แล้วให้จำเลยได้ยกเว้นโทษ

คำพิพากษากฎีกาที่ 1869/2521 ประกาศของคณะปฏิรูปฯ ฉบับที่ 12 วันที่ 7 ตุลาคม 2519 ยกเว้นโทษแก่ผู้นำอาวุธปืนที่ใช้เฉพาะสงครามไปมอบเจ้าหน้าที่ไม่คุ้มครองถึงกรณีที่มีอาวุธปืนเพื่อการค้า คำพิพากษากฎีกาที่ 2433/2522 ประกาศรัฐมนตรีกำหนดเขตควบคุมการแปรรูปไม้ไม้ใช้กฎหมาย เป็นข้อเท็จจริงที่โจทก์ต้องนำสืบว่าประกาศเป็นเขตควบคุมแล้ว โจทก์ไม่นำสืบ ศาลลงโทษและริบไม้ของกลางไม่ได้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1525/2535 การออกเช็คแลกเงินสดไม่เป็นการออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริง และบังคับได้ตามกฎหมายอันจะเป็นความผิดตามมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ซึ่งเป็นบทบัญญัติของ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1716/2535 โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลย ตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 อันเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้นที่ โจทก์กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด แต่ขณะที่อยู่ระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา กฎหมายฉบับที่โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยได้ถูกยกเลิกไปแล้ว มีกฎหมายฉบับใหม่คือ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ออกมาใช้บังคับแทน ปรากฏว่า กฎหมายที่ออกภายหลัง การออกเช็คที่จะเป็นความผิดนั้นต้องเป็นการออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย เมื่อหนี้เงินกู้ยืมไม่มีหลักฐานไว้เป็นหนังสือ จึงเป็นหนี้ที่ต้องห้ามตามกฎหมายมิให้ฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับคดี การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในภายหลังการเป็นผู้กระทำความผิด ตาม ป.อ.มาตรา 2 วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรา 3

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2039/2519 มีวัตถุประสงค์ไว้ และถูกจับตั้งแต่ก่อนใช้ พ.ร.บ.อาวุธรูป (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2517 ซึ่งออกใช้เมื่อคดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ พิพากษายกเว้นโทษให้ตามกฎหมายใหม่นั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2021/2520 ระหว่างพิจารณาของศาลฎีกามีกฎหมายยกเว้นโทษโดย พ.ร.บ.อาวุธรูป (ฉบับที่ 6) จำเลยได้รับผลตามกฎหมายนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 921/2521 จำเลยมีปืนที่ใช้เฉพาะในการสงคราม ต่อมาเมื่อคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2519 ให้นำมามอบนายทะเบียน แล้วไม่ต้องรับโทษ มีผลถึงผู้ถูกจับดำเนินคดีอยู่ก่อนประกาศไม่ต้องรับโทษตาม มาตรากฎหมายอาญา มาตรา 3 วรรคแรก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 472/2522 จำเลยมีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนที่ใช้เฉพาะแต่ในสงคราม และถูกจับก่อนคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2517 ที่ให้มีอาวุธและเครื่องกระสุนปืนสำหรับใช้แต่เฉพาะในการสงครามไว้ในครอบครองนำมามอบให้นายทะเบียนท้องที่ตามกฎหมายภายในวันที่ 14 ตุลาคม 2519 จำเลยก็ไม่ต้องรับโทษ ศาลยกฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 2809/2537 โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 แต่ก่อนสืบพยานโจทก์มี พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ออกใช้บังคับโดยยกเลิก พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ในขณะจำเลยกระทำความผิดโดย พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 บัญญัติว่า “ผู้ใดออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมายเป็นความผิด” ดังนั้น การกระทำที่จะเป็นความผิดตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว จะต้องได้ความว่าขณะที่ผู้ออกเช็คออกเช็คนั้นเพื่อเป็นการชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย แต่เมื่อชั้นไต่สวนมูลฟ้องและชั้นพิจารณาโจทก์ไม่นำสืบข้อเท็จจริงว่าจำเลยออกเช็คพิพาทเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย แม้จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ข้อเท็จจริงก็รับฟังได้เพียงว่าจำเลยได้ออกเช็คพิพาทชำระหนี้ให้แก่ผู้มีชื่อเท่านั้น เมื่อไม่ปรากฏว่ามูลหนี้ตามเช็คพิพาทระหว่างจำเลยกับผู้มีชื่อมีอยู่จริงบังคับได้ตามกฎหมายหรือไม่ การออกเช็คพิพาทของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับภายหลัง จำเลยจึงพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดตาม ป.อ.ตามมาตรา 2 วรรคสอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 5166/2537 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยตั้งโรงงาน ประกอบกิจการโรงงานและรับเด็กอายุกว่าสิบสามปีแต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีบริบูรณ์เข้าทำงานในโรงงานดังกล่าวโดยมิได้รับอนุญาต ขอให้ลงโทษตาม พ.ร.บ.โรงงาน พ.ศ. 2512 ดังนี้ แม้ขณะเกิดเหตุการณ์กระทำของจำเลยจะเป็นความผิดตามฟ้อง แต่เมื่อระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ได้มี พ.ร.บ.โรงงาน พ.ศ. 2535 ออกมายกเลิก พ.ร.บ.โรงงานฉบับเดิมทั้งหมด และเมื่อปรากฏว่าโรงงานของจำเลยเป็นโรงงานซึ่งไม่มีบทบัญญัติได้ตาม พ.ร.บ.โรงงาน พ.ศ. 2535 ระบุไว้ว่าการตั้งโรงงานหรือประกอบกิจการโรงงานดังกล่าวจะต้องได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาตและไม่มีบทกำหนดโทษไว้เช่น พ.ร.บ.โรงงานฉบับเดิม ถือได้ว่าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังการกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป จำเลยจึงพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดตาม ป.อ.มาตรา 2 วรรคสอง จำเลยจึงไม่มีความผิดฐานตั้งโรงงาน และฐานประกอบกิจการโรงงานโดยไม่ได้รับใบอนุญาตตามที่โจทก์ฟ้อง และศาลฎีกามีอำนาจพิพากษายกฟ้องโจทก์ในข้อหานี้ได้ตาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 894/2539 ความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 นั้น ข้อเท็จจริงต้องได้ความว่าขณะที่ผู้ออกเช็คคนนั้นเพื่อเป็นการชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย เมื่อชั้นไต่สวนมูลฟ้องและชั้นพิจารณาโจทก์ไม่น่าสืบว่าจำเลยออกเช็คพิพาทเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย ให้แก่ ศ. ผู้สลับหลังเช็คดังกล่าว จึงไม่เป็นเป็นความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับภายหลัง พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 จำเลยจึงพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดตาม ป.อ.มาตรา 2 วรรคสอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 29/2539 ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 92 (พ.ศ. 2538) กำหนดการมีไว้ในครอบครองหรือใช้ประโยชน์ซึ่งเมทแอมเฟตามีนต้องไม่เกิน 0.500 กรัม เมื่อไม่ปรากฏว่าเมทแอมเฟตามีนของกลางน้ำหนัก 1.26 กรัม คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ปริมาณเกินกว่าที่กำหนดหรือไม่ จำเลยทั้งสองจึงไม่มีความผิดตาม พ.ร.บ.วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท มาตรา 106 ทวิ เพราะประกาศดังกล่าวเป็นคุณแก่จำเลย และศาลฎีกามีอำนาจพิพากษาถึงจำเลยที่ 2 ซึ่งมีได้ฎีกาด้วย เพราะเป็นเหตุในลักษณะคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ 896/2539 การนำบทบัญญัติของกฎหมายตาม ป.อ.มาตรา 3 มาใช้บังคับเพื่อเป็นคุณนั้นต้องเป็นกรณีนำมาใช้บังคับแก่ความรับผิดชอบทางอาญาของผู้กระทำความผิด จะนำมาใช้บังคับแก่ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันซึ่งเป็นความรับผิดชอบทางแพ่งหาได้ไม่ โดยสัญญาดังกล่าวจะมีผลบังคับกันได้โดยสมบูรณ์เพียงใดหรือไม่ ย่อมต้องพิจารณาจากกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะทำสัญญานั้น และการฟ้องบังคับให้ผู้ประกันชำระเงินตามสัญญาดังกล่าวมิใช่การฟ้องเรียกเงินตามเช็ค เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติอายุความไว้โดยเฉพาะจึงมีกำหนดอายุความ 10 ปี

จำเลยที่ 1 ทำสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาซึ่งถูกจับกุมในข้อหาออกเช็คโดยมีเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คเป็นเงิน 60,000 บาท ไปจากความควบคุมของโจทก์ในขณะที่ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 ใช้บังคับโดยสัญญาว่าจะนำตัวผู้ต้องหาส่งให้โจทก์ตามกำหนดนัด ถ้าผิดสัญญายินยอมใช้เงิน 60,000 บาท สัญญา

คำพิพากษาฎีกาที่ 3992/2539 ศาลล่างลงโทษปรับจำเลยทั้งสองตามอัตราโทษของกฎหมายที่ใช้บังคับภายหลังการกระทำผิดซึ่งมีโทษปรับสูงกว่ากฎหมายเดิม จึงไม่เป็นคุณแก่จำเลยทั้งสอง และไม่อาจนำกฎหมายดังกล่าวมาปรับบทลงโทษจำเลยทั้งสองได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1047/2537 กฎหมายที่บังคับขณะที่กระทำผิดและกฎหมายที่แก้ไขใหม่มีทั้งส่วนที่เป็นคุณและไม่เป็นคุณคละกัน ศาลใช้กฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ในส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลย แม้คู่ความไม่ฎีกาก็มีอำนาจปรับกฎหมายและวางโทษใหม่ให้ถูกต้องได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2830/2537 ป.อ.มาตรา 3 ให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณไม่ว่าในทางใด ดังนั้นจึงต้องนำบทบัญญัติ มาตรา 70 แห่ง พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ที่แก้ไขอันเป็นคุณแก่จำเลยทั้งสองยิ่งกว่ามาตรา 70 มาใช้บังคับแก่จำเลยทั้งสอง และยังคงต้องใช้มาตรา 65 วรรคหนึ่งเดิม ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ในขณะที่กระทำความผิดอันเป็นคุณแก่จำเลยทั้งสองยิ่งกว่ามาตรา 65 ที่แก้ไขมาใช้บังคับด้วย ฉะนั้น เมื่อนำกฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลยคือ มาตรา 65 วรรคหนึ่งเดิม ซึ่งไม่มีระวางโทษจำคุกคงมีแต่โทษปรับและมาตรา 70 ที่แก้ไขซึ่งไม่ได้กำหนดโทษจำคุกไว้มาใช้บังคับแก่จำเลยทั้งสอง จึงไม่มีโทษจำคุกที่จะลงแก่จำเลยทั้งสอง คงลงโทษจำเลยทั้งสองได้เพียงปรับซึ่งเป็นโทษที่เบากว่าโทษจำคุก

คำพิพากษาฎีกาที่ 1281-1282/2538 ความผิดฐานทำการเดินเรือในขณะที่ยังประกาศนียบัตรสิ้นอายุแล้วตาม พ.ร.บ.การเดินเรือในน่านน้ำไทยฯ ที่ใช้ในขณะที่จำเลยที่ 1 กระทำความผิดกำหนดโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ภายหลังการกระทำความผิดได้มีการแก้ไขโดยกำหนดโทษเป็นปรับไม่เกินสองพันบาท จึงต้องใช้กฎหมายตามที่แก้ไขเพิ่มเติมซึ่งเป็นคุณแก่จำเลยที่ 1 ตาม ป.อ.มาตรา 3

คำพิพากษาฎีกาที่ 2469/2538 ขณะที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาได้มี พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ออกใช้บังคับโดยยกเลิกความในมาตรา 65 วรรคแรก และมาตรา 70 เดิม และให้ใช้ข้อความใหม่แทนโดยกฎหมายที่ใช้ในขณะ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2551/2538 ความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 มาตรา 3 ซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาของศาลก่อนวันที่ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ใช้บังคับไม่ถูกยกเลิกตามมาตรา 10 แห่ง พ.ร.บ.ฉบับใหม่ เป็นเรื่องกฎหมายที่ใช้ในขณะที่กระทำผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในภายหลังซึ่งมีอัตราโทษเบากว่าและเป็นคุณแก่จำเลย จึงต้องบังคับตาม ป.อ.มาตรา 3 โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอแก้หรือเพิ่มเติมฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 แต่อย่างใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 5333/2538 พ.ร.บ.วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ให้ยกเลิกมาตรา 13 เดิมและใช้ความใหม่แทน และให้เพิ่มความ เป็นมาตรา 13 ทวิ การกระทำความผิดของจำเลยจึงเป็นความผิดตามมาตรา 13 ทวิ และมีโทษตามมาตรา 89 ซึ่งมาตรา 89 ที่แก้ไขมีโทษเบากว่าโทษตามมาตรา 89 เดิมจึงต้องลงโทษจำเลยตามมาตรา 89 ที่แก้ไขใหม่เพราะเป็นกฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลย ตาม ป.อ.มาตรา 3